

VAASAN YLIOPISTO
KAUPPATIETEELLINEN TIEDEKUNTA
TALOUSOIKEUDEN LAITOS

Heli Pesola

VENÄJÄN WTO:N JÄSENYYDEN VAIKUTUKSET PALVELUJEN
KAUPPAAN

Talousoikeuden
Pro Gradu -tutkielma

VAASA 2008

SISÄLLYSLUETTELO

	sivu
TAULUKKOLUETTELO	5
TIIVISTELMÄ	7
1. JOHDANTO	9
1.1 Johdatus aihealueeseen	9
1.2 Tutkimustehtävä	10
1.3 Tutkimuksen rakenne	12
1.4 Tutkimuksen lähdeaineisto	13
2. WTO:N JA VENÄJÄN VÄLISET SUHTEET	15
2.1 GATT:in/ WTO:n historia ja palvelujen kauppa	15
2.2 Venäjän historia GATT:ssa/ WTO:ssa	16
2.3 WTO:n toimintaperiaatteet	17
2.4 Liittymisprosessi WTO:hon	18
2.5 Venäjän liittymisprosessi	19
3. PALVELUJEN KAUPPA	23
3.1 GATS-sopimus	23
3.1.1 Pääkohdat ja –periaatteet	23
3.1.2 Määritelmät	27
3.1.3 Tulevaisuus	28
3.2 Palvelun määritelmä	29
3.3 Palvelujen luokittelu	32
4. PALVELUT VENÄJÄLLÄ	34
4.1 Yleisesti	34
4.2 Venäjän lainsäädäntö ja palvelujen kauppa	35
4.3 Käytännön yritystoiminta	36
4.4 Eri palvelualueiden tarkastelua	38
4.4.1 Vakuutusala	38
4.4.2 Pankkiala	40
4.4.3 Tietoliikenneala ja ohjelmien tarjoajat	41
4.5 Kahdenkeskiset neuvottelut	43
4.5.1 Yleisiä myönnytyksiä	43
4.5.2 Euroopan Unionin kanssa	45
4.5.3 Yhdysvaltojen kanssa	47

5. PALVELUN KAUPAN VAPAUTUMISEN EDUT JA HAITAT	51
5.1 Edut	51
5.1.1 Ulkomaisen yrityksen näkökulma	51
5.1.2 Venäjän näkökulma	53
5.2 Haitat	56
5.2.1 Ulkomaisen yrityksen näkökulma	56
5.2.2 Venäjän näkökulma	57
6. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	59
LÄHDELUETTELO	62
LIITTEET	
Liite 1: Kauko Niinikosken haastattelu Reisjärvellä 7.3.2008	69
Liite 2: Interview of Sergei Sutyryin in Vaasa on 10 th of March in 2008	70

TAULUKKOLUETTELO

	sivu
Taulukko 1: Erot palveluiden ja fyysisten tuotteiden välillä	30

VAASAN YLIOPISTO**Kauppatieteellinen tiedekunta**

Tekijä:	Heli Pesola	
Tutkielman nimi:	Venäjän WTO:n jäsenyyden vaikutukset palvelujen kauppaan	
Ohjaajat:	Vesa Annola ja Juha Tolonen	
Tutkinto:	Kauppatieteiden maisteri	
Laitos:	Talousoikeuden laitos	
Oppiaine:	Talousoikeus	
Linja tai koulutusohjelma:	...	
Aloitussvuosi:	2003	
Valmistumisvuosi:	2008	Sivumäärä: 70

TIIVISTELMÄ

Jo yli vuosikymmenen ajan Venäjä on hakenut jäsenyyttä Maailman kauppajärjestössä WTO:ssa. Yhtenä suurena ongelmana näiden liittymisneuvotteluiden aikana on ollut palvelujen kauppaa. Keskustelua onkin käyty niin eri palvelualojen vapauttamisesta toimimaan vapaan kilpailun alaisena kuin erilaisten säädösten ja rajoitusten poistamisesta kansainvälisten palveluntarjoajien osalta.

Venäjällä palvelumarkkinat ovat suhteellisen uudet, eivätkä ne ole päässeet kunnolla kehittymään kuin vasta vuoden 1991 jälkeen, jolloin Neuvostoliitto romahti ja Venäjän Federaatio muodostettiin. Siispä moni ala on vielä niin sanotusti ”lapsenkengissä”, eivätkä siksi ole vielä valmiita kohtaamaan kansainvälistä kilpailua. Venäjän ylläpitämät suojelutoimet ovat myös hidastaneet tätä kehitystä. Toisaalta nämä alat ovat juuri niitä, jotka kipeimmin tarvitsisivat ulkomaisten yritysten mukanaan tuomaa teknologiaa ja tietotaitoa, jotta nekin voisivat kehittyä vastaamaan asiakkaidensa tarpeisiin.

WTO:n liittymisneuvotteluiden aikana Venäjä on käynyt kahdenkeskisiä neuvotteluja yli kolmenkymmenen WTO:n jäsenvaltion kanssa koskien palvelujen kauppaa ja sen tilaa Venäjällä. Näillä jäsenvaltioilla on ollut erilaisia vaatimuksia palvelujen markkinoillepääsyn ja ulkomaisten palveluntarjoajien kohtelun osalta omien intressiensä mukaisesti.

Venäjä on jo saanut päätökseen kaikki kahdenkeskiset neuvottelut palvelujen kaupan osalta. Tärkeimpinä neuvotteluvastapuolina voidaan nähdä Yhdysvallat sekä Euroopan Unioni. Molemmille osapuolille Venäjä lupasi avata markkinoitaan toisten palvelualojen osalta, mutta toisaalta se aikoi jatkaa suojelutoimenpiteitä toisten palvelualojen osalta. Kokonaisuudessaan Venäjä on kuitenkin luvannut avata noin 30 palvelusektoria ilman minkäänlaisia rajoitteita.

Nähtäväksi kuitenkin jää milloin Venäjä todella liittyy WTO:hon ja millaisin ehdoin se tapahtuu palvelujen kaupan osalta. Nämä lopulliset sopimusehdot määräävät myös sen, miten tilanne todella tulee muuttumaan ulkomaisten palveluntarjoajien osalta Venäjällä, kun lopullinen liittyminen tapahtuu.

AVAINSANAT: WTO, Venäjä, palvelujen kauppaa, GATS

1. JOHDANTO

1.1 Johdatus aihealueeseen

Jo yli kymmenen vuoden ajan, vuodesta 1993 lähtien, Venäjä on hakenut jäsenyyttä Maailman kauppajärjestössä, WTO:ssa (World Trade Organization). Syitä siihen, että neuvottelut ovat jatkuneet näinkin kauan, on löydettävissä niin Venäjän historiasta, kuin sen halukkuudesta antautua avoimeen kilpailuun, mitä WTO:hon liittyminen siltä edellyttäisi. Voidaan myös väittää, että suurin osa venäläisistä yrityksistä ei edes yleisesti ottaen ole valmiita kilpailemaan kansainvälisesti. Lisäksi se, että Venäjän talous on vasta vuoden 1991 jälkeen todella alkanut toimia markkinatalouden ehdoilla, on hidastanut liittymisprosessia. Sitä ennen Neuvostoliitossa toteutettiin keskusjohtoisuutta, ja markkinatalous on Venäjällä suhteellisen uusi ilmiö. Näin maan talous ei ole ollut valmis kaikkiin niihin uudistuksiin, joita siltä vaaditaan. Tämä siksi, että Venäjällä ei ole ollut aikaa, kuten monella länsimailla, kasvaa ja kypsyä toimivan markkinatalouden maaksi.

Suurimpia esteitä Venäjän liittymiselle Maailman kauppajärjestön jäseneksi on pidetty sen toimintatapoja ja käytäntöjä, sekä sääntelyä koskien palvelujen kauppaa ja niiden pääsyä markkinoille, tulleja, tavaroiden pääsyä markkinoille, immateriaalioikeuksia, energian hinnoittelua, maataloutta, terveydenhoitoa, ja sekä muita kysymyksiä. Tässä pro gradu -tutkielmassa on valittu tarkemman tutkinnan kohteeksi palvelujen markkinoillepääsyä ja tarjoamista koskevat kysymykset.

Venäjällä on tähän mennessä ollut monia virallisia tavoitteita liittymisen ajankohdaksi, mutta näitä ei ole kuitenkaan voitu saavuttaa. Venäjän neuvottelijat ovatkin sanoneet, että tällä hetkellä liittymisen ajankohdalla ei enää ole niin suurta merkitystä kuin liittymissopimuksen ehdoilla. Tämä onkin näkynyt heidän viimeaikaisessa toiminnassaan, sillä he ovat aina vain enemmän alkaneet käyttää neuvotteluvälittejaan saadakseen WTO:n jäsenet hyväksymään sille suotuisampia liittymisehtoja. Nähtäväksi jääkin, milloin molemmat neuvotteluosapuolet ovat tyytyväisiä sovittuihin ehtoihin ja Venäjä voi todella liittyä WTO:hon.

Monella maalla on suuri intressi saada Venäjä Maailman kauppajärjestön sääntelyn piiriin. Tähän päivään asti Venäjä on ollut suhteellisen arvoituksellinen maa. Ulospäin se on saattanut näyttää hyvältä sijoituskohteelta, mutta lähempi tarkastelu on osoittanut, että toimintaa säänteleviä lakeja on, mutta niitä ei välttämättä noudateta. Tämä johtaa siihen, että erilaiset tavat ja niiden tuntemus ovat elintärkeitä, jotta Venäjällä voisi menestyä. Myös korruptio on edelleen suuri osa venäläistä taloutta.

Venäjän jäsenyys Maailman kauppajärjestössä toisi vakautta venäläisille markkinoille. Se myös takaisi tasapuolisen pääsyn ja kohtelun ulkomaalaisille toimijoille Venäjällä. Samalla se lisäisi ennakoitavuutta esimerkiksi tullimaksujen osalta, koska liittymisen jälkeen Venäjän tulisi noudattaa WTO:ssa asetettuja rajoja. Sama koskee myös muita kaupan esteitä. Nämä asiat yhdessä auttavat Venäjää luomaan läpinäkyvät markkinat, lainsäädännön ja hallinnon, jotka houkuttelevat ulkomaisia toimijoita. Tärkeänä hyötynä Venäjän jäsenyydessä nähdään myös se, että Venäjä sitoutuu noudattamaan kaikkia WTO:n sopimuksia. Jos sopimusrikkomuksia tapahtuu, WTO tarjoaa kansainvälisen riidanratkaisumenetelmän, mikä mahdollistaa oikeudenmukaisen ratkaisun löytämisen riidan osapuolten välillä.

Venäjän tuleva Maailman kauppajärjestön jäsenyys tarjoaa mahdollisuuksia ulkomaisille yrityksille. Siksi tutkimusperspektiiviksi valitaan ulkomaisen toimijan näkökulman. Koska Venäjä on yksi kolmesta Suomen tärkeimmästä kauppakumppanista Saksan ja Ruotsin ohella¹, on aihe siksi myös yhteiskunnallisesti tärkeä Suomelle.

1.2 Tutkimustehtävä

Tavoitteena on selvittää, kuinka Venäjän tulee muuttaa taloutensa ja lainsäädäntönsä rakenteita tullakseen hyväksytyksi Maailman kauppajärjestön jäseneksi. Ongelma-alue rajataan koskemaan palvelujen markkinoillepääsyä ja kauppaa. Tämä on ollut yksi suurimmista ongelmista Venäjän käydessä kahdenvälisiä neuvotteluja WTO:n jäsenien

¹ Spiridovitsh 2008

kanssa. Tavoitteena on selvittää, millaisia myönnytyksiä Venäjä on joutunut, ja joutuu, tekemään, jotta neuvottelut saadaan päätökseen.

Tutkimustehtävä rajoitetaan koskemaan palvelujen vientiä Venäjälle tutkimusperspektiivin mukaisesti. Näin siis keskitytään ulkomaisten toimijoiden mahdollisuuksiin toimia Venäjän markkinoilla palveluntarjoajina.

Valittua aluetta tullaan tutkimaan tutustumalla aluksi tämänhetkiseen tilanteeseen Venäjällä. Tarkoituksena on myös selvittää, kuinka asiat tällä alueella Venäjällä todellisuudessa hoidetaan, eikä vain keskittyä lainsäädäntöön ja muihin kansallisiin säännöksiin. Nämä tavat ja lait eivät aina vastaa toisiaan.

Apuna näiden tapojen ja käytäntöjen selvittämisessä käytetään haastatteluja. Näiden haastattelujen tarkoituksena on saada tietoa siitä, kuinka käytännössä palvelujen kauppa toimii Venäjällä, ja kuinka haastateltavat näkevät, että tilanne kehittyy liittymisen myötä. Haastateltavina ovat Pietarin valtionyliopiston professori Sergei Sutyrin, joka on Venäjän ja Euroopan Unionin välisten taloussuhteiden johtavia asiantuntijoita, sekä Kauko Niinikoski, jonka yritys Niini-Finland Oy on tehnyt kiinteästi kauppaa Venäjälle jo monien vuosien ajan. Näin saadaan kattavasti tietoa sekä Venäjän näkökulmasta että ulkomaisen toimijan näkökulmasta, ja tämä myös mahdollistaa tiedon vertailun toisiinsa.

Toiseksi selvitetään Maailman kauppajärjestön säädökset asiasta. Tarkoituksena on perehtyä WTO:n sopimukseen, jotka sääntelevät palvelujen kauppaa. Samalla selvitetään, minkälaisia myönnytyksiä Venäjältä vaadittiin valitun aiheen puitteissa, jotta se tulisi hyväksytyksi WTO:n jäseneksi. Näitä vaatimuksia on esitetty niin kahdenkeskisissä neuvotteluissa kuin työryhmän kokouksissakin. Jotkin näistä liittymisen ehdoista ovat jopa tiukempia kuin mitä WTO:n sopimukset edellyttäisivät.

Tarkoitukseni on tutkia ongelma-aluetta kattavasti ja luoda lopulliseen tutkimukseen monipuolinen selvitys asiasta. Näin Venäjälle suuntaavat palveluyritykset voivat käyttää tutkielmaa hyväkseen suunnitellessaan toimintastrategiaansa.

1.3 Tutkimuksen rakenne

Tutkimustyöskentely aloitetaan kuvaamalla ensin Johdanto-luvussa Maailman kauppajärjestöä, ja Venäjän nykyistä asemaa sen hakiessa jäsenyyttä siinä. Tässä luvussa kerrotaan tutkimuksen ongelman ja sen rajaukset. Toisin sanoen, mitkä ovat kehitystä vaativat osa-alueet palvelujen tarjoamisessa ulkomaalaisen yrityksen näkökulmasta.

Toisessa luvussa kerrotaan tarkemmin Maailman kauppajärjestöstä ja selvitetään sen tarkoitus, toimintaperiaatteet ja historia, sekä tutustutaan palvelujen kaupan asemaa vuosien varrella. Samalla kuvataan myös Venäjän asemaa WTO:ssa. Liikkeelle lähdetään historiasta ja tarkoituksena on kertoa Venäjän ja Neuvostoliiton suhteista WTO:hon ja GATT:iin (Tulleja ja tariffeja koskeva yleissopimus, General Agreement on Tariff and Trade) eri aikoina. Seuraavaksi kuvataan WTO:n liittymisprosessin kaikki vaiheet ja mitä ne vaativat hakijalta. Sitten kerrotaan tarkemmin siitä, missä vaiheessa Venäjän liittymisneuvottelut ovat tällä hetkellä. Tutkimuksessa selvitetään, kuinka neuvottelut ovat edenneet, sekä se, minkälaisia vaatimuksia Venäjälle on esitetty neuvottelujen edessä koskien palvelujen kauppaa.

Kolmannessa luvussa tutkitaan tarkemmin palvelujen kaupan määritelmää. Ensimmäisessä luvussa tutustutaan siihen WTO:n puitteissa selvittämällä GATS-sopimuksen (Palvelujen kauppaa koskeva yleissopimus, General Agreement on Trade in Services) pääkohdat ja -periaatteet, sekä luodaan katsaus myös GATS:in tulevaisuuteen. Seuraavaksi määritellään palvelut yleisellä tasolla, sekä minkälaisia piirteitä ne sisältävät. Luvussa selvitetään lisäksi palvelujen luokittelua WTO:n piirissä, sekä kerrotaan tarkemmin tästä luokittelusta.

Neljännessä luvussa tutkitaan tarkemmin palvelujen kaupan nykytilaa Venäjällä. Tätä nykytilaa käydään läpi niin yleisellä tasolla, lakiteksteihin pohjattuna, kuin käytännön toiminnankin kautta. Lisäksi luvussa käydään läpi, kuinka palvelut ja niiden kauppa on kehittynyt Venäjällä Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen. Luvussa selvitetään myös tarkemmin tärkeimpien palvelualueiden kehitystä Venäjällä ja niihin liittyviä ongelmia ulkomaisten toimijoiden näkökulmasta. Seuraavassa vaiheessa tutkitaan WTO:n liitty-

misprosessiin kuuluvia kahdenkeskisiä neuvotteluja ja niissä Venäjälle esitettyjä vaatimuksia. Tarkemmin tutustutaan Venäjän ja Euroopan Unionin sekä Venäjän ja Yhdysvaltojen välillä käytyjen neuvottelujen tuloksiin, sillä niiden voidaan katsoa olevan tärkeimpiä suunnannäyttäjiä lopullisten liittymisehtojen osalta. Näin on siis tarkoituksena saada selville, millaisia ehtoja nämä työryhmän jäsenet asettavat Venäjän palvelujen kaupan kehittymiselle, jotta Venäjä tulisi hyväksytyksi WTO:n jäseneksi.

Viidennen luvun tarkoituksena on selvittää minkälaisia etuja ja haittoja WTO:hon liittymisestä on. Näitä etuja ja haittoja tutkitaan niin ulkomaisen yrityksen kuin Venäjänkin näkökulmasta ja mielenkiinnon kohteena ovat palvelut ja palvelujen kauppa.

Viimeinen luku on omistettu yhteenvedolle ja johtopäätöksille. Siinä kootaan kaikki edellä kerätty tieto yhteenvedon muodossa, ja esitetään mahdollisia ratkaisuja ongelmaan. Tämän luvun tarkoituksena on siis selittää, miten Venäjän liittyminen WTO:hon vaikuttaisi ulkomaisten palveluntarjoajien toimintaan Venäjällä.

Valittu rakenne auttaa syventämään lukijan tietoja aiheesta luku luvulta. Jokainen luku myös siirtyy yleiseltä tasolta kohti yksilöityä ongelmaa, mikä auttaa yhtenäisyyden luomisessa. Tämä myös auttaa lukijaa ymmärtämään ja jäsentelemään ongelmaa, koska näin luodaan taustat ongelman ytimen ymmärtämiseksi samalla kun kerrotaan vallitsevista ongelmista.

1.4 Tutkimuksen lähdeaineisto

Tutkimuksen lähdeaineisto koostuu Venäjän laeista, WTO:n asiakirjoista ja muusta tutkimusta tukevasta materiaalista. Internet toimii yhtenä tärkeimmistä tiedon lähteistä, sillä valitusta aiheesta ei ole kirjoitettu kirjoja lähes ollenkaan. Aihe on myös sellainen, että tilanne ei ole stabiili, vaan neuvotteluja käydään koko ajan, ja jokaisen neuvottelun tuloksena tulee uutta aineistoa, jota voidaan käyttää tietojen kasvattamisessa ja samalla lähdemateriaalina. Tämän vuoksi on tärkeää, että tilannetta pystytään seuraamaan lähes

reaaliaikaisesti, jolloin tiedot pysyvät tuoreina. Myös haastattelut ovat tärkeä tiedon lähde.

Pääasiallisina lähteinä tullaan käyttämään Maailman kauppajärjestön WTO:n virallista kotisivua <http://www.wto.org>, josta löytyy ajantasaista tietoa meneillään olevista neuvotteluista Venäjän ja työryhmän välillä, sekä bilateraalista neuvotteluista Venäjän ja työryhmän jäsenvaltioiden välillä. Toisena tärkeänä lähteenä tutkielmalle on myös Maailman kauppajärjestön Venäjän oma sivusto osoitteessa <http://www.wto.ru>, josta löytyy tietoa liittymisprosessin etenemisestä. Erona edelliseen on se, että tässä lähteessä on tutkittu asiaa Venäjän näkökulmasta, joten sieltä saan tietoa siitä, miten asiat nähdään Venäjällä.

Internetistä löytyy myös artikkeleita aiheesta, joita voidaan käyttää tutkielmaa kirjoitettaessa. Tosin näiden artikkelien ongelmana on se, että niiden tiedot voivat vanheta huiMaakin vauhtia neuvotteluiden edetessä. Siksi aiheen uutisoinnin seuraaminen tuleekin tärkeäksi, jotta vanhentunutta tietoa ei käytettäisi tutkielmassa.

Myös erilaiset uutissivustot tarjoavat tietolähteen. Ne ovat ajantasaisia, mutta tieto siellä ei välttämättä ole syventävää. Sieltä voi siis saada pintatietoa aiheista, mutta tärkeät syyt jäävät usein epäselviksi. Internetistä saatava tieto ei muutenkaan aina ole täysin paikansäpitävää, joten näiden lähteiden kanssa tulee toimia varovasti ja selvittää sivustojen luotettavuus etukäteen. Nykyään tiedon luotettavuus on kuitenkin kasvanut paljon.

2. WTO:N JA VENÄJÄN VÄLISEN SUHTEET

2.1 GATT:in/ WTO:n historia ja palvelujen kauppa

Tulleja ja tariffeja koskeva yleissopimus, GATT (General Agreement on Tariff and Trade), solmittiin vuonna 1947 ja se tuli voimaan 1. tammikuuta 1948. Sen perustivat 23 valtiota, joiden alkuperäisenä tarkoituksena oli perustaa Kansainvälinen kauppajärjestön, ITO (International Trade Organization), mutta koska sen ehdoista ei päästy yhteisymmärrykseen, valtiot allekirjoittivat GATT-sopimuksen. Tarkoituksena oli myöhemmin päästä sopimukseen ITO:n säännöistä, mutta vasta 47 vuoden jälkeen, vuonna 1994, jäsenvaltiot pääsivät sopimukseen Maailman kauppajärjestön, WTO:n (World Trade Organization), perustamisesta. Vuoden 2007 heinäkuussa WTO:ssa oli 151 jäsenvaltiota.²

Palvelujen kauppaa ei säädelty lainkaan koko GATT:in historian aikana. Se tuli osaksi sääntelyä vasta WTO:n perustamissopimuksen astuessa voimaan vuonna 1995, jolloin GATS-sopimuksesta, Palvelujen kauppaa koskevasta yleissopimuksesta (General Agreement on Trade in Services), tuli yksi WTO:n sopimuksista. Muut kaksi sopimusta olivat GATT-sopimus, joka on edelleen osa WTO:ta säädellen tavaran kauppaa, sekä TRIPS-sopimus (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights), joka sääntelee teollis- ja tekijänoikeuksien, eli immateriaalioikeuksien kauppaan liittyviä asioita.³

Palvelujen kauppa on kehittynyt rajusti viimeisen 30 vuoden aikana kommunikaatiovalankumouksen myötä, ja onkin tällä hetkellä nopeimmin kehittyvä ala maailmassa. Tästä syystä palvelujen kauppa otettiin osaksi Uruguay'n kierroksen neuvotteluja ja siitä tuli osa kierroksen tuloksena syntynyttä WTO:ta. Tämä olikin tärkeää, sillä palvelujen kaupan osuus maailmanlaajuisesta tuotannosta on jo kaksi kolmasosaa, se työllistää kolmanneksen maailman työvoimasta ja 20 % maailmanlaajuisesta kaupasta muodostuu palvelujen kaupasta.⁴

² World Trade Organization 2007:15-16

³ World Trade Organization 2007: 23-24

⁴ World Trade Organization 2007: 35

2.2 Venäjän historia GATT:ssa/ WTO:ssa

Jo heti toisen maailmansodan jälkeen Neuvostoliittoa oli pyydetty liittymään Maailmanpankin, World Bank:in, ja Kansainvälisen valuuttarahaston, International Monetary Fund:in (IMF), jäseneksi, mutta se kieltäytyi liittymästä niihin. Venäjä oli myös mukana ITO:n perustamisneuvotteluissa, mutta kylmän sodan alettua se vetäytyi niistä.⁵

GATT:in tarkoitus oli poistaa kaupan esteitä eri maiden väliltä ja kehittää niiden talouksien keskinäistä riippuvuutta. Neuvostoliiton talous ei kuitenkaan alun perinkään täyttänyt GATT:in perusvaatimuksia. Neuvostoliiton talous perustui omavaraisuuteen. Tarkoituksena oli tuottaa kaikki mahdollinen itse ja tuoda maahan vain niitä tuotteita, joita sen ei ollut mahdollista tuottaa.⁶

Vuonna 1986 Neuvostoliitto haki ensimmäisen kerran tarkkailijan asemaa GATT:in Uruguayn kierroksen neuvotteluihin, mutta tämä hakemus hylättiin Neuvostoliitossa toteutetun suunnitelmatalouden vuoksi. 1990 lupa kuitenkin myönnettiin, koska jäsenet myönsivät, että Neuvostoliitto oli siirtymässä kohti avointa taloutta. Vuonna 1991, Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, tämä tarkkailijan asema siirrettiin Venäjälle.⁷

Virallisesti Venäjä hakemus GATT:in jäseneksi hyväksyttiin vuonna 1993 ja liittymistä hoitava työryhmä (Working Party, WP) perustettiin 16. kesäkuuta 1993. Kun WTO perustettiin vuonna 1995 jatkamaan ja laajentamaan GATT:in toimintaa, Venäjän hakemus muutettiin hakemukseksi WTO:n jäsenyydestä. WTO laajensi GATT:in toimintaa koskien myös palvelujen kauppaa, immateriaalioikeuksien suojelua ja kaupan teknisten esteiden poistamista tullitariffi-kysymysten lisäksi.⁸

WTO-sopimuksen astuessa voimaan Venäjän täytyi siis alkaa mukauttaa talouttaan myös palvelujen kaupan osalta vastaamaan WTO:n vaatimuksia. Tämä on osaltaan tuottanut ongelmia, ja onkin ollut yksi eniten keskustelua aiheuttaneista osa-alueista, jotka

⁵ Cooper 2006: 4; Kärkkäinen 2001; 101

⁶ Cooper 2006: 4

⁷ Cooper 2006: 5

⁸ World Trade Organization 2007: 10; Cooper 2006:5; Kärkkäinen 2001:103

ovat hidastaneet Venäjän liittymisprosessia. Palveluala on nopeasti kehittyvä ala Venäjälläkin, joten siitä syystä olisi tärkeää saada ala kansainvälisen sääntelyn alaisuuteen, jotta ulkomaisten toimijoiden asema siellä selkiytyisi.⁹

2.3 WTO:n toimintaperiaatteet

Maailman kauppajärjestön tarkoituksena on kaupan vapauttaminen sen esteistä globaalilla tasolla. Kuitenkin tilanteissa, joissa on tärkeämpää kuluttajien suojeleminen tai tautien leviämisen estäminen, se myös tukee kaupan esteiden säilyttämistä. WTO:ssa jäsenmaiden hallitukset voivat neuvotella kauppaa koskevista sopimuksista, siellä voidaan sopia kaupankäyntiä koskevat riita-asiat ja siellä hallitaan kaupankäyntiä koskevaa säännöstelyä.¹⁰

WTO:n sääntelemää kauppaa käydään erilaisten periaatteiden alaisena. Ensimmäinen periaate on kaupankäynti ilman syrjintää. Tähän kuuluu kaksi eri periaatetta: suosituimman maan periaate (Most Favourite Nation, MFN) ja kansallisen kohtelun periaate (National Treatment, NT). Suosituimman maan periaate tarkoittaa sitä, että WTO:n sopimusten alaisuudessa valtiot eivät voi syrjiä toisia valtioita kauppakumppaneita valitessaan. Kansallisen kohtelun periaate taas tarkoittaa sitä, että valtioiden tulee kohdella tuontitavaroita ja -palveluja kansallisesti tuotettujen tavaroiden ja palvelujen kanssa yhtenevästi.¹¹

Muita periaatteita ovat kaupan vapauttaminen vaiheittain, neuvottelujen kautta, ja ennalta arvattavuuden parantaminen sitouttamalla valtiot noudattamaan WTO:ssa sovittuja tasoja esimerkiksi tullien suhteen, sekä saada niiden talous mahdollisimman läpinäkyväksi erilaisten säännösten osalta. WTO:n periaatteisiin kuuluu myös rehellisen kilpailun tukeminen. Organisaation tarkoituksena on lisäksi kehityksen lisääminen ja talouden uudistuminen.¹²

⁹ Cooper 2006: 15; Trade Talks Department of the Russian Ministry for Economic Development and Trade 2007

¹⁰ World Trade Organization 2007: 7, 9-10

¹¹ World Trade Organization 2007: 10-11

¹² World Trade Organization 2007: 11-13

2.4 Liittymisprosessi WTO:hon

Maailman kauppajärjestöön liittyminen on nelivaiheinen prosessi, jossa neuvottelujen kautta hakija saa lopulta täysivaltaisen oikeuden toimia organisaation jäsenenä. Näin WTO:n jäsenyys onkin kokonaisuus oikeuksia ja velvoitteita. Kuitenkin, voidakseen edes hakea WTO:n jäsenyyttä, tulee hakijalla olla valtionsa tai tullialueensa alueella autonomia ohjata kauppapolitiikkaansa. Tätä pidetään ensimmäisenä edellytyksenä, jotta hakemusta voitaisiin alkaa edes käsittelemään.¹³

Ensimmäisessä vaiheessa hakijan tulee kertoa kaikista kauppaja- ja talouspoliittisista alueistaan, jotka ovat yhteydessä Maailman kauppajärjestön sopimuksiin. Samalla toimitetaan myös tiedot hakijavaltion lainsäädännön tilasta. Kaikki nämä tiedot toimitetaan muistiona työryhmälle, joka vastaa valtion hakemuksesta, ja jonka WTO:n neuvosto perustaa tutkimaan juuri tietyn hakijavaltion hakemusta. Työryhmä on avoin kaikille asiasta kiinnostuneille jäsenvaltioille.¹⁴

Toisessa vaiheessa hakijavaltio käy neuvotteluja työryhmän kanssa mahdollisista oikeudellisista ja rakenteellisista muutoksista, joita täytyisi tehdä, jotta hakija voisi tulla hyväksytyksi WTO:n jäseneksi. Samalla hakija käy kahdenkeskisiä neuvotteluja jäsenvaltioiden kanssa muun muassa tulleista, markkinoillepääsystä ja erilaisista toimintatavoista tavaroiden ja palvelujen kaupassa. Näitä neuvotteluja käydään siksi kahdenkeskisinä, että eri valtiolla on erilaisia mielenkiinnon kohteita koskien hakijavaltion liittymistä. Näitäkin neuvotteluja käytäessä vallitsee suosituimman maan periaate, jonka johdosta kaikki näistä kahdenkeskisistä neuvotteluista syntyvät sopimukset vaikuttavat automaattisesti hakijan ja kaikkien WTO:n jäsenvaltioiden välillä.¹⁵

Kolmantena vaiheena on liittymistä edellyttävien ehtojen hahmotteleminen. Kun kahdenkeskiset neuvottelut on käyty loppuun ja liittymisestä vastaava työryhmä on päättänyt tutkimuksensa hakijavaltion soveltuvuudesta WTO:n jäseneksi, työryhmä hahmotte-

¹³ World Trade Organization 2007: 105

¹⁴ World Trade Organization 2007:105; Kärkkäinen 2001: 107

¹⁵ World Trade Organization 2007: 105; Cooper 2006: 3-4

lee lopulliset liittymisen ehdot. Ne julkaistaan jäsenyys sopimuksen hahmotelmassa ja lisäksi julkaistaan lista siitä, minkälaisia sitoumuksia hakijan täytyy tehdä tullakseen WTO:n jäseneksi.¹⁶

Neljäntenä ja viimeisenä vaiheena on päätöksenteko siitä, onko hakijavaltio sovelias jäseneksi. Lopullinen liittymissopimus ehtoineen esitetään joko ministerikokouksessa tai WTO:n neuvostossa. Sen jälkeen jäsenvaltiot saavat äänestää hakijan liittymisen puolesta tai vastaan. Saatuaan kahden kolmasosan enemmistön puolesta-ääniä hakijavaltion on mahdollista allekirjoittaa liittymissopimus. Yleisenä periaatteena kuitenkin on, että WTO:n tulee saavuttaa yksimielisyys hakijan jäseneksi hyväksymisestä, eikä siis tätä kahden kolmasosan enemmistö –sääntöä sovelleta. Hyväksymisen jälkeen liittymissopimus tulee vielä ratifioida hakijavaltion oman parlamentin toimesta tai omaan lainsäädäntöön ennen kuin jäsenyys on täydellinen.¹⁷

2.5 Venäjän liittymisprosessi

Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen Venäjällä alkoivat suuret uudistukset, myös talouden osalta. Siksi heti vuonna 1992 Venäjä haki jäsenyyttä GATT-järjestelmään vapauttaakseen sitä kautta ulkomaankauppaansa. Jäsenyys hakemus hyväksyttiin vuonna 1993. Vuonna 1994 Venäjä haki jäsenyyttä WTO:hon ja tämä hakemus hyväksyttiin heti vuonna 1995 WTO:n aloittaessa virallisesti toimintansa. Jo vuonna 1993 Venäjän liittymistä oli perustettu hoitamaan työryhmä, jonka jäsenet vastaavat Venäjän liittymisehtojen muodostamisesta.¹⁸

Työryhmä kokoontui ensimmäistä kertaa 17.–19. heinäkuuta 1995 Genevessä keskustellakseen Venäjän jäsenyys hakemuksesta. Toisen kerran työryhmä kokoontui 4.–6. joulukuuta 1995, jolloin keskusteltiin Venäjän toimittamasta muistiosta, joka käsitteli WTO:n uusia osa-alueita palvelujen kauppaa, immateriaalioikeuksia ja sijoituksiin liittyvää kauppaa. Nämä ensimmäiset kokoukset käsitelivät myös muistiota, jossa Venäjä kuvaili

¹⁶ World Trade Organization 2007: 105

¹⁷ World Trade Organization 2007: 105; Cooper 2006: 4; Tarr 2007: 12

¹⁸ Kärkkäinen 2001: 102; Cooper 2006: 5

taloutensa ja lainsäädäntönsä tilan. Samalla Venäjä myös vastasi jäsenten sille esittämiin kysymyksiin. Seuraavat kokoukset ovat käsitelleet erilaisia näkökantoja, kuten tavaroiden ja palveluiden markkinoillepääsyä, immateriaalioikeuksia ja lakiasioita.¹⁹

Ensimmäinen luonnostelma jäsenyysehdoista esitettiin työryhmän 14. kokouksessa vuonna 2002. Tästä ei kuitenkaan päästy yksimielisyyteen ja tällä hetkellä tarkastuksessa on kolmas luonnostelma jäsenyysehdoista. Työryhmä tapasi viimeisen kerran 23. maaliskuuta 2006, mikä oli sen 30. tapaaminen.²⁰

Palvelujen kauppa on ollut mukana keskusteluissa koko Venäjän liittymisprosessin ajan. Jo toisen työryhmän tapaamisen aikana palvelujen kauppa oli keskustelun kohteena, ja kolmannessa tapaamisessa 28.–31. toukokuuta 1996 Venäjän palvelujen kaupan tilan käsittely jatkui muiden käsiteltävien asioiden rinnalla.²¹

27. lokakuuta 1999 pidetyssä epävirallisessa työryhmän kokouksessa Venäjä esitti virallisen ehdotuksensa koskien palvelujen markkinoillepääsyä, jonka sen hallinto oli aikaisemmin hyväksynyt. Työryhmän kymmenes kokous 25.–26. toukokuuta 2000 käsitteli taas yhtenä aiheenaan palvelujen kauppaa. Vuoden 2001 maaliskuussa työryhmän epävirallisessa konsultaatiossa Venäjä esitti uuden ehdotuksen palvelujen kaupan osalta.²²

Työryhmän kolmannentoista tapaamisen aikana 23.–24. tammikuuta 2002 käsiteltiin telekommunikaatiopalvelujen tilaa Venäjällä. Seuraavan kerran palvelujen kaupasta keskusteltiin työryhmän seitsemännessätoista tapaamisessa Genevessä tammikuun 30. päivänä 2003, jolloin koottiin yhteen kahdenkeskisten neuvottelujen tulokset. Silloin keskusteltiin myös yleisesti palvelujen kaupasta, kuten työryhmän seuraavissakin kokouksessa 6. maaliskuuta 2003 ja 10. huhtikuuta 2003. Tämän jälkeenkin palvelujen kauppa on ollut osana kahdenkeskisiä neuvotteluja.²³

¹⁹ Russia and World Trade Organization 2006

²⁰ Russia and World Trade Organization 2006

²¹ Russia and World Trade Organization 2006

²² Russia and World Trade Organization 2006

²³ Russia and World Trade Organization 2006

Kahdenkeskiset neuvottelut aloitettiin vuonna 1997. Nämä neuvottelut ovat käsitelleet kaikkia osa-alueita, jotka ovat olleet ongelmana Venäjän ja WTO:n välillä. Näitä ongelma-alueita ovat olleet Venäjän toimintatavat ja käytännöt, sekä sääntely koskien palvelujen kauppaa, tulleja, immateriaalioikeuksia, energian hinnoittelua, maataloutta, terveydenhoitoa, sekä muita kysymyksiä.²⁴ Yli kolmekymmentä työryhmän jäsentä halusi aloittaa keskustelut Venäjän kanssa koskien palvelujen kauppaa.²⁵

Tällä hetkellä Venäjä on kuitenkin saanut kahdenväliset neuvottelut päätökseen kaikkien tärkeimpien työryhmän jäsenten, kuten esimerkiksi Euroopan Unionin ja Yhdysvaltojen, kanssa.²⁶ Neljä suurinta ongelma-alueita, jotka aiheuttivat keskustelua kahdenkeskisissä neuvotteluissa, olivat tavaroiden pääsy markkinoille, maatalouteen liittyvät kysymykset, palvelujen pääsy markkinoille ja järjestelmää koskevat kysymykset. Palvelujen kaupan osalta kaikki neuvottelut on saatu päätökseen.²⁷

Tavaroiden markkinoillepääsyn osalta neuvotteluja käytiin tuonnin tullimaksuista. Näissä keskusteluissa haluttiin tuoda julki kaikki ne tuontitullit, joita Venäjällä on oikeus pitää yllä liittymisensä jälkeen. Maatalouden osalta keskusteluja on käyty tullimaksuista, maatalouden kansallisesta tukemisesta, ja maatalouden ja ruoan vientituista.²⁸

Suurimpina ongelmina ja keskustelujen kohteena palveluiden markkinoillepääsyn osalta on pidetty ulkomaisten palvelujen ja palveluntarjoajien asemaa Venäjän markkinoilla. Nämä neuvottelut ovat käsitelleet paljon rahoitusalan, sekä energia- ja tietoliikenneryitysten pääsyä ja tulevaa asemaa Venäjän markkinoilla. Venäjä haluaisi säilyttää vaikeammat olosuhteet ulkomaalaisille palveluntarjoajille, ja samalla tämä myös tarjoaisi Venäjälle, sen niin halutessa, mahdollisuuden suojella kansallisia toimijoitaan tulevaisuudessa.²⁹

²⁴ Cooper 2006: 10

²⁵ Trade Talks Department of the Russian Ministry for Economic Development and Trade 2007

²⁶ European Commission 2004; The Office of the United States Trade Representative 2006

²⁷ Trade Talks Department of the Russian Ministry for Economic Development and Trade 2007

²⁸ Trade Talks Department of the Russian Ministry for Economic Development and Trade 2007

²⁹ Trade Talks Department of the Russian Ministry for Economic Development and Trade 2007

Järjestelmää koskevat ongelmat taas liittyvät Venäjän puutteisiin lainsäädännön ja lakien toimeenpanon osalta. Erilaisia lakeja pitää säätää ja toteuttaa, ennen kuin jäsenyys on mahdollinen. Myös lopulliseen WTO:n työryhmän laatimaan liittymissopimukseen tulee ehtoja, jotka Venäjän täytyy ensin saattaa voimaan tullakseen Maailman kauppajärjestön jäseneksi.³⁰

Saadessaan kaikki kahdenkeskiset neuvottelut päätökseen, ja kun työryhmä pääsee yhteysymmärryksen tulevan liittymissopimuksen ehdoista, WTO:n jäsenet äänestävät Venäjän liittymisestä sen jäseneksi. Käytännössä Venäjä tarvitsee kaikkien jäsenmaiden tuen taakseen voidakseen liittyä organisaation jäseneksi. Tällä hetkellä on epäselvää, milloin Venäjän liittyminen WTO:hon tulee tapahtumaan. Venäjä onkin antanut lausuntoja siitä, että tärkeintä ei ole se, milloin liittyminen tapahtuu, vaan millaisin jäsenyys ehdoin tämä liittyminen tapahtuisi. Toisaalta pitäisi kuitenkin ajatella, että Venäjä on itse liittymässä WTO:hon, eikä toisin päin, joten se ei voi olettaa, että WTO luovuttaisi ja antaisi Venäjän liittyä siihen joustavammin ehdoin.³¹

³⁰ Trade Talks Department of the Russian Ministry for Economic Development and Trade 2007

³¹ World Trade Organization 2007: 109; Cooper 2006: 4; Sutyryn 2008; Gooch 2003

3. PALVELUJEN KAUPPA

Palvelujen kauppa ei ollut osana Tulleja ja tariffeja koskevassa yleissopimuksessa (GATT). Siitä kuitenkin tuli osa Maailman kauppajärjestön perustamissopimusta. Palvelujen kauppaa WTO:n piirissä koottiin sääntelemään GATS-sopimus, Palvelujen kauppa koskeva yleissopimus (General Agreement on Trade in Services).

3.1 GATS-sopimus

3.1.1 Pääkohdat ja -periaatteet

GATS-järjestelmä tuli voimaan tammikuussa 1995 GATT:in Uruguayn kierrosten neuvottelujen tuloksena osaksi WTO:n sopimuskokonaisuutta. Se on ensimmäinen kansainvälinen sopimus, joka säätelee palvelujen kauppaa. Tällaiselle yhtenevälle sääntelylle olikin tarvetta, sillä palvelujen merkitys kasvoi jatkuvasti kansainvälisen kaupan tasolla.³²

GATS-sopimus sääntelee palveluja, jotka tuotetaan kaupallisessa tarkoituksessa ja niiden tuottamisesta kilpailee yksi tai useampi palveluntarjoaja. Se ei siis sääntele valtiotavallan tarjoamia palveluja, jotka eivät täytä edellisiä ehtoja. GATS ei myöskään velvoita jäsenvaltioita yksityistämään näitä niiden tarjoamia palveluja.³³

GATS:in tarkoituksena on kansainvälisen palvelujen kaupan laajentaminen sitä selvittämällä ja vapauttamalla. Nämä ovatkin kaksi GATS:in peruspilaria. GATS perustettiin siis parantamaan kansainvälisen palvelujen tarjoamisen läpinäkyvyyttä sekä parantamaan kansallisen sääntelyn ennustettavuutta, sekä vapauttamaan palvelujen kauppaa entisestään neuvottelujen kautta.³⁴

³² World Trade Organization 2006

³³ Russia and World Trade Organization 2008: 286

³⁴ World Trade Organization 2006

GATS luokittelee viisi tilannetta, jolloin jäsenvaltion ei tarvitse soveltaa GATS:in velvoitteita, ja se voi näin aiheuttaa eriarvoisen tilanteen eri maista tulevien palveluntarjoajien välillä. Ensimmäinen tilanne, jossa jäsenvaltio voi syrjiä ulkomaalaisia palveluntarjoajia on, kun valtio suojelee yleistä moraalialia tai ylläpitää yleistä järjestystä. Myös ihmisten, eläinten ja kasvien elämän tai terveyden suojele oikeuttaa jäsenvaltion rajoittamaan palvelujen kauppaa.³⁵

Valtion on myös mahdollista turvata lakien tai säännösten noudattaminen, jotka ovat ristiriidassa GATS:in säännösten kanssa. Palvelujen kauppaa on mahdollista rajoittaa, jos valtio haluaa estää vilpillisen toiminnan tai kaupan, josta aiheutuu maksujen laiminlyöntiä, suojella henkilöiden yksityisyyttä tietojen käsittelyn tai levityksen yhteydessä, ja suojella henkilökohtaisia luottamuksellisia asiakirjoja ja tilejä, sekä silloin, kun kyseessä on turvallisuuteen liittyvät kysymykset. GATS sallii myös poikkeavan välittömien verojen määräämisen ja keruun ulkomaisen toimijan hyväksi, jotta kohtuullisuus varmistuu. Viimeinen tilanne, jossa eriarvoisuutta voi ilmetä, syntyy pyrittäessä välttämään kaksinkertaista verotusta.³⁶

GATS:in sisällä säädellään neljää erilaista tapaa tuottaa palveluja riippuen siitä, missä palveluntarjoaja ja asiakas sijaitsevat toisiinsa nähden. Ensimmäinen tapa on toimittaa palveluja minkä tahansa jäsenvaltion alueelta minkä tahansa toisen jäsenvaltion alueelle. Toinen tapa on, että palveluntarjoaja, ollessaan minkä tahansa jäsenvaltion alueella, tuottaa palveluja asiakkaalle, joka on tullut toisesta jäsenvaltiosta.³⁷

Kun palveluntarjoaja on perustanut toimiston tai muun kaupallisen yksikön toisen jäsenvaltion alueelle, mistä hän ei itse ole kotoisin, ja tarjoaa palvelujaan tätä kautta asiakkailleen, on tämä kolmas tapa tuottaa palveluja GATS:in mukaan. Viimeinen tapa on se, että palveluntarjoaja lähettää henkilön suorittamaan palveluja toisen jäsenvaltion alueelle.³⁸

³⁵ Russia and World Trade Organization 2008: 294

³⁶ Russia and World Trade Organization 2008: 294-295

³⁷ World Trade Organization 2006; Russia and World Trade Organization 2008: 285

³⁸ World Trade Organization 2006; Russia and World Trade Organization 2008: 285

Ensimmäisestä tavasta voidaan mainita esimerkkinä muun muassa kansainvälinen posti-toiminta. Siinä kansallinen posti toimittaa postin ulkomaiselle vastaanottajalle. Sama tilanne on myös soitettaessa puheluja ulkomaille, jolloin kansallinen telekommunikaatioyrittäjä välittää puhelun. Esimerkkinä toisesta tavasta toimittaa palveluja GATS:in piirissä on muun muassa turisteille ja vaihto-opiskelijoille heidän ulkomailla ollessaan tarjotut palvelut.³⁹

Esimerkkinä kolmannesta tavasta toimittaa palveluja ovat kaikki ulkomaille toimistojaan ja tytäryhtiöitään perustaneet yritykset, kuten hotellit ja pankit. He siis toimivat muualla kuin yhtiön kotimaassa ja nämä yksiköt ovat johdettuja emoyhtiöstä käsin. Neljännestä tavasta voidaan taas esimerkkinä mainita vaikkapa ulkomaille lähetetty konsultti, joka toimittaa palveluja kohdemaassa.⁴⁰

WTO:n jäsenmaiden täytyy säännöllisesti julkaista tietoja kaikesta sääntelystä, joka vaikuttaa GATS:in toimivuuteen. Lisäksi heidän täytyy informoida vähintään vuosittain erityistä palvelujen kaupan neuvostoa kaikista muutoksista lainsäädännössä ja muussa sääntelyssä, joka vaikuttaa palvelujen tarjoamiseen kyseisessä maassa. Tämä tietojen antaminen parantaa yleistä selkeyttä ja on tärkeää monestakin syystä. Maassa voi esimerkiksi olla vahvoja kansallisia monopoleja tietyillä aloilla ja näistä tietäminen auttaa varmistamaan, etteivät ne riko GATS:in periaatteita vastaan ja käytä hyväksi monopoli-asemaansa.⁴¹

Palvelujen tarjoamisen yhteydessä toteutetaan suosituimman maan periaatetta, joka mahdollistaa samanlaisen markkinoillepääsy- ja toimintaolosuhteiden olemassaolon kaikille niille, jotka haluavat tarjota samanlaisia palveluja tietyssä maassa. Tämä helpottaa tilannetta uusille yrityksille, jotka aloittavat toimintansa markkinoilla; heidän ei tarvitse enää neuvotella toimintaehdoistaan, koska ne ovat samat kuin jo markkinoilla toimivilla yrityksillä. Suosituimman maan periaate pätee kaikilla osa-alueilla, jotka GATS määrittelee kuuluvaksi sääntelynsä piiriin.⁴²

³⁹ World Trade Organization 2006

⁴⁰ World Trade Organization 2006

⁴¹ World Trade Organization 2006; Russia and World Trade Organization 2008: 291

⁴² World Trade Organization 2006

GATS:in periaatteita toteutettaessa kunnioitetaan myös kansallisen kohtelun periaatetta. Ulkomaalaisille palveluntarjoajille ei siis saa luoda olosuhteita, jotka vaikeuttavat ja syrjivät heidän toimintaansa maan kansallisiin toimijoihin verrattuna. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että heitä pitäisi kohdella täysin samalla tavalla, vaan tarkoituksena on luoda tasa-arvoiset mahdollisuudet kilpailulle.⁴³

GATS on kuitenkin joustava sopimus, ja se antaakin jäsenmaille mahdollisuuden mukauttaa markkinoillepääsyn olosuhteita ja rajoittaa ulkomaisten yritysten markkinoille osallistumista maan tilanteen mukaan. Tämä tarkoittaaakin sitä, että markkinoillepääsyä voidaan jäsenvaltion toimesta rajoittaa, samoin kuin voidaan ohittaa kansallisen kohtelun periaate joissain tapauksissa. Jos valtio aikoo rajoittaa markkinoillepääsyä tai kansallisen kohtelun periaatteen toteutumista, on se kuitenkin mainittava aikataulussa, joka laaditaan liittymisen yhteydessä. Nämä rajoitukset eivät kuitenkaan saa syrjiä toisia toimijoita, eli niiden täytyy olla kaikkien palveluntarjoajien kohdalla yhteneviä, eivätkä ne saa olla peiteltyjä kaupanteon rajoituksia.⁴⁴

GATS:issa onkin määritelty kuusia asiaa, joita ei voida rajoittaa, ellei siitä ole mainintaa liittymisen yhteydessä sovitusta palvelujen vapauttamisen aikataulussa. Jäsenvaltio ei voi rajoittaa palvelujen tarjoajien määrää, palvelutapahtumien arvoa ja niihin liitettyjä varoja, palvelujen määrää ja tuotannon laatua, palveluja tuottavan henkilöstön määrää, yhtiömuotoa, ja ulkomaisen pääoman käyttöä.⁴⁵

Jo aikaisemmin mainittu aikataulu, jonka jokainen jäsen laatii, pitää sisällään ne sitoumukset, jotka jäsenvaltio on hyväksynyt palvelujen markkinoillepääsyn ja kansallisen kohtelun osalta. Tarkemmin ottaen tämä sisältää ehdot, rajoitukset ja olosuhteet palvelujen markkinoillepääsyn osalta, olosuhteet ja ehdot kansallisen kohtelun osalta, ja tarvittaessa aikataulun, milloin sitoumukset astuvat voimaan. Näitä sitoumuksia voidaan muuttaa tai poistaa aikataulusta aikaisintaan kolme vuotta niiden voimaan astumisen jälkeen. Jäsenvaltio saa myös itse päättää, mille sektoreille ja missä laajuudessa se näitä

⁴³ World Trade Organization 2006; Russia and World Trade Organization 2008: 297

⁴⁴ World Trade Organization 2006; Russia and World Trade Organization 2008: 296

⁴⁵ World Trade Organization 2006; Russia and World Trade Organization 2008: 296

sitoumuksia määrää, ja mitkä sektorit se jättää kokonaan sääntelyn ulkopuolelle toimimaan ilman rajoituksia.⁴⁶

GATS-sopimus sisältää myös joitain erityisiä säännöksiä koskien ilmakuljetuspalveluja, rahoituspalveluja, merikuljetuspalveluneuvotteluja, telekommunikaatiopalveluja ja telekommunikaatiopalveluneuvotteluja. Nämä säännökset selventävät näitä kyseisiä sektoreita, rajaavat niitä ja antavat niille erityisiä oikeuksia koskien esimerkiksi muutoksia palvelujen vapauttamisen aikataulussa.⁴⁷

3.1.2 Määritelmät

GATS-sopimuksen lopussa on määritelty sopimuksessa käytetyt termit, jotta niiden sisältö ja rajaukset olisivat selviä kaikille. Seuraavaksi käydään läpi näitä määritelmiä. Toimenpide tarkoittaa jäsenvaltion tekemiä toimenpiteitä missä tahansa muodossa. Palvelun toimittaminen taas sisältää palvelun tuotannon, jakelun, markkinoinnin, myynnin ja jakelun.⁴⁸

Kaupallinen läsnäolo sisältää kaikki liiketoiminta- ja ammatillisten yksilöiden perustamisen jäsenvaltioon palvelujen toimittamistarkoituksessa. Toisen jäsenvaltion palvelulla puolestaan tarkoitetaan palvelua, joka toimitetaan toisen jäsenvaltion alueelta käsin, tai kun toisesta jäsenvaltiosta tullut yritys perustaa kaupallisen yksikön tai lähettää luonnollisen henkilön toimittamaan palvelua toisen jäsenvaltion alueelle.⁴⁹

Palveluntarjoaja tarkoittaa ketä tahansa henkilöä, joka toimittaa palvelun. Palvelun kuluttaja taas on kuka tahansa henkilö, joka vastaanottaa tai käyttää palvelua. Henkilöllä tarkoitetaan luonnollista tai juridista henkilöä. Juridinen henkilö on asianmukaisesti perustettu oikeussubjekti, joka voi olla yksityisessä tai valtion omistuksessa.⁵⁰

⁴⁶ World Trade Organization 2006: Russia and World Trade Organization 2008: 297-298

⁴⁷ Russia and World Trade Organization 2008: 306-316

⁴⁸ Russia and World Trade Organization 2008: 301

⁴⁹ Russia and World Trade Organization 2008: 301-302

⁵⁰ Russia and World Trade Organization 2008: 302

Toisesta jäsenvaltiosta tulevalla luonnollisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jonka asuinpaikka on toisen jäsenvaltion alueella, ja joka on toisen jäsenvaltion kansalainen tai jolla on pysyvä oleskelupaikka toisessa jäsenvaltiossa. Toisesta jäsenvaltiosta tulevalla juridisella henkilöllä taas tarkoitetaan yritystä, joka on perustettu toisen jäsenvaltion lakien alaisuudessa tai tarjottaessa palveluja kaupallisen yksikön kauppaa, jota kontrolloi toisesta jäsenvaltiosta tuleva luonnollinen tai juridinen henkilö.⁵¹

3.1.3 Tulevaisuus

Vuonna 2000 palvelujen kaupan neuvosto otti palvelujen kaupan kehittämisen neuvottelujensa kohteeksi. Maaliskuussa 2001 se sopi neuvottelujen pääkohdista ja menetelmistä. Niihin kuului muun muassa oikeus esitellä uusia säännöksiä palvelujen kaupan osalta, nostaa kehitysmaiden osuutta palvelujen kaupassa, sekä GATS:in olemassa olevien rakenteiden ja periaatteiden säilyttäminen. Vuoden 2001 loppupuolella palvelujen kaupan neuvoston aloittamat keskustelut sulautettiin osaksi WTO:n Dohan neuvottelukierrosta.⁵²

GATS velvoittaa jäsenvaltioidensa hallituksia osallistumaan peräkkäisille neuvottelukierroksille, jotta palvelujen kauppaa saataisiin vapautettua edelleen. Dohan neuvottelukierroksenkin tarkoituksena on siis vapauttaa palvelujen kauppaa entisestään. Näiden neuvottelujen aikana on yritetty päästä tuloksiin pyyntöjen ja tarjousten kautta kahdenkeskisissä neuvotteluissa, jolloin jäsenvaltio esittää toiselle jäsenelle pyynnön vapauttaa tiettyjä palveluja, ja valtio, jolle pyyntö on esitetty, vastaa tähän esittämällä oman tarjouksensa siitä, kuinka paljon hän pystyy kyseistä palvelusektoria vapauttamaan.⁵³

Alkuperäisenä tarkoituksena oli saada Dohan neuvottelukierros palvelujen kaupan osalta päätökseen vuoteen 2005 mennessä, mutta tätä takarajaa ei saavutettu ja neuvotteluja käydään edelleen. Ongelmia on tuottanut se, että kehitysmaat, kuten Intia, Kiina ja Thaimaa, haluaisivat vapauttaa neljännen tavan tarjota palveluja, eli tavan, jossa yritys lähettää henkilön suorittamaan palveluja toisen jäsenvaltion alueelle, kun taas teolli-

⁵¹ World Trade Organization 2008: 302-303

⁵² World Trade Organization 2008; World Trade Organization 2006

⁵³ World Trade Organization 2008; Townsend 2006: 45

suusmaat, kuten Yhdysvallat ja Euroopan Unionin valtiot, haluaisivat vapauttaa kolmannen tavan tuottaa palveluja, eli toimistojen tai muun kaupallisen yksikön perustamisen toisen jäsenvaltion alueelle. Tämä on aiheuttanut suuria ristiriitoja kahdenkeskisissä pyyntö/tarjous –neuvotteluissa. Myös erityisesti hätätilasuojatoimenpiteiden, palvelujen markkinoillepääsyn, kansallisten avustusten, kansallisen sääntelyn ja jäsenvaltion itse tarjoamien palvelujen osalta kaivataan edistystä, jotta Dohan neuvottelukierros saataisiin päätökseen.⁵⁴

3.2 Palvelun määritelmä

Sanan "palvelu" määrittäminen voi olla vaikeaa. Grönroos (1998: 52) määrittelee palvelun aineettomaksi, tai ainakin osaltaan aineettomaksi tapahtumaksi tai sarjaksi tapahtumia, joissa asiakkaan ongelmat ratkaistaan vuorovaikutuksessa hänen ja palveluntarjoajan välillä. On vaikeaa laatia määritelmä, joka sisältäisi kaikki ne näkökannat, joita sana "palvelu" sisältää. Grönroos kuitenkin onnistuu sisällyttämään omaan määritelmäänsä niistä yleisimmät. Palveluja on myös monenlaisia ja se on itsessään monimutkainen asia. Tämäkin osaltaan vaikeuttaa palvelun määrittelyä tiiviisti ja yksiselitteisesti.⁵⁵

Mutta vielä tärkeämpää kuin määritelmän laatiminen on tietää palvelun eri ominaispiirteet. Tämä siksi, että parhainkaan määritelmä ei voi koskaan luoda täydellistä kuvaa kohteestaan. Taulukko 1:een on koottu palvelujen ja tavaroiden myynnin erot tutkimalla niiden piirteitä.

⁵⁴ World Trade Organization 2008: Townsend 2006: 46; Primo Braga & Brokhaug 2005: 5

Taulukko 1. Erot palveluiden ja fyysisten tuotteiden välillä

Fyysiset tavarat	Palvelut
konkreettisia	aineettomia
homogeenisia	heterogeenisiä
tuotanto ja jakelu kulutuksesta erillään	tuotanto, jakelu ja kulutus ovat samanaikaisia prosesseja
tavara	toiminta tai prosessi
ydinarvo tuotetaan tehtaassa	ydinarvo tuotetaan vuorovaikutuksessa asiakkaan ja palvelun tarjoajan välillä
asiakas ei (yleensä) osallistu tuotantoon	asiakas osallistuu tuotantoon
voidaan varastoida	ei voida varastoida
omistajuuden siirtyminen	omistajuus ei siirry

lähde: Grönroos 1998: 53

Palvelu on henkilökohtainen kokemus. Tämä johtuu siitä, että palvelut ovat aineettomia tai ainakin osaksi aineettomia hyödykkeitä, ja vuorovaikutus asiakkaan ja palvelun tarjoajan välillä on tärkeässä roolissa palvelun kokemisen kannalta. Lisäksi toiset asiakkaat ja asiakaspalvelijat voivat vaikuttaa siihen, millaiseksi palvelun kokeminen muodostuu. Myös palvelujen heterogeenisyys, vaihtelevuus, tuo osaltaan palveluille subjektiivisen ulottuvuuden. Palvelut vaihtelevat asiakkaalta asiakkaalle, eikä edes sama asiakas voi aina odottaa saavansa samanlaista palvelua joka kerta asioidessaan samassa yrityksessä. Tästä myös johtuu, ettei etukäteen voi koskaan tietää, millaiseksi palvelutapahtuma muodostuu.⁵⁶

Se, että palvelut ovat aineettomia, tai ainakin osaksi aineettomia, aiheuttaa sen, että palveluja ei voi varastoida. Tietysti yritys voi yrittää varastoida asiakkaita, jos se on liian kiireinen tarjoamaan palveluitaan kaikille haluaville, mutta se on paljon vaikeampaa kuin tavaroiden varastoiminen. Tämä asiakkaiden varastointi voi muun muassa olla asi-

⁵⁵ Lämsä & Uusitalo 2002: 17

⁵⁶ Grönroos 1998: 53–54; Lämsä ym. 2002: 18–19

akkaiden houkuttelemista erilaisin eduin ja tapahtumin käyttämään palvelua hiljaisempina aikoina. Palveluja tuottaessa omistus ei siirry. Asiakas saa aineettoman palvelun, toisin kuin ostaessaan konkreettisia tuotteita.⁵⁷

Palvelu tuotetaan samanaikaisesti kuin se kulutetaan ja tästä johtuen palvelut on tuotettava yksilöllisesti. Massatuotanto on siis hankalaa, ja palvelu on myös tuotettava suhteellisen lähellä asiakasta. Palvelu on myös ainutkertainen kokemus, mistä johtuen sitä ei voida myydä edelleen tai palauttaa.⁵⁸

Palveluja tarjotaan myös tavaroiden oston yhteydessä. Joissakin tapauksissa on melkein mahdotonta erottaa tuote ja palvelu toisistaan. Tuotteiden ostamisen yhteyteenkin kuuluu asiakaspalvelua. Tämä sisältää myös jälkipalvelut, kuten korjaus- ja huoltopalvelut.⁵⁹

Palvelulla voidaan nähdä neljä tehtävää, jotka vaihtelevat sen luonteen mukaan. Nämä tehtävät yrityksen näkökulmasta ovat 1) palvelu liiketoiminnan kohteena, 2) palvelu osana yrityksen kokonaistarjontaa, 3) palvelu kilpailukeinona ja 4) palvelu sisäisenä palveluna. Palvelu on liiketoiminnan kohteena silloin, kun palvelu on asiakkaan oston kohde ja siihen liittyvät aineelliset osat ovat vähemmän tärkeitä. Kun taas palvelu on osana yrityksen kokonaistarjontaa, se sisältyy samanarvoisena tavaran kanssa yrityksen tarjontaan.⁶⁰

Palvelu kilpailukeinona tukee yrityksen myyntiä erottamalla sen tarjonnan samankaltaisten tuotteiden joukosta. Tällöin palvelu onkin lähes ainoa asia, joka erottaa yrityksen kilpailijoistaan. Sisäisiä palveluja tuotetaan taas omaa toimintaa varten. Nämä palvelut tukevat muiden työtä ja siinä on myös kyse organisaation henkilöstön välisestä vuorovaikutuksesta. Tässä pro gradussa on kuitenkin keskitytty vain palveluihin, jotka ovat liiketoiminnan kohteena.⁶¹

⁵⁷ Grönroos 1998: 54–55

⁵⁸ Lämsä ym. 2002: 19

⁵⁹ Medvedev 2001: 156

⁶⁰ Lämsä ym. 2002: 20

⁶¹ Lämsä ym. 2002: 20–19

3.3 Palvelujen luokittelu

Palvelut voidaan jakaa erilaisiin luokkiin. WTO:n mukaan näitä luokkia on kaksitoista.

Ne ovat:

- Liiketoimintapalvelut (sisältäen asiantuntijapalvelut ja tietokonepalvelut)
- Kommunikaatiopalvelut
- Rakennuspalvelut ja siihen liittyvät insinööripalvelut
- Jakelupalvelut
- Koulutuspalvelut
- Ympäristöpalvelut
- Finanssipalvelut (sisältäen vakuutus- ja pankkialan)
- Sosiaali- ja terveystalot
- Turismi ja matkailupalvelut
- Vapaa-ajan-, kulttuuri- ja urheilupalvelut
- Kuljetuspalvelut
- Muut palvelut, jotka eivät sisälly edellä mainittuihin ryhmiin.⁶²

Nämä pääluokat voidaan jakaa vielä useisiin eri alaluokkiin. Liiketoimintapalvelujen kohdalla nämä alaluokat ovat asiantuntijapalvelut, tietokone- ja niihin liittyvät palvelut, tutkimus- ja tuotekehityspalvelut, kiinteistönvälityspalvelut, vuokrauspalvelut ja muut liiketoimintapalvelut. Kommunikaatiopalveluihin taas sisältyy posti- ja lähettipalvelut, tietoliikennepalvelut, sekä audiovisuaaliset palvelut.⁶³

Rakennus ja insinööripalveluihin kuuluvat talojen rakentaminen ja insinööriyöt, asennuspalvelut ja talojen viimeistely. Jakelupalveluihin taas kuuluu toimeksianto-, tukkumyynti- ja vähittäismyyntipalvelut, sekä franchising-palvelut. Koulutuspalvelut puolestaan koostuvat ala-, ylä-, ja korkeamman asteen koulutuksesta, aikuiskoulutuksesta ja muista koulutuspalveluista.⁶⁴

⁶² World Trade Organization 1991

⁶³ World Trade Organization 1991

⁶⁴ World Trade Organization 1991

Ympäristöpalvelut sisältävät jätevesi-, jäte- ja puhtaanapito- palvelut. Finanssipalvelut taas puolestaan koostuvat vakuutus- ja niihin liittyvistä palveluista sekä pankki- ja muista finanssipalveluista. Sosiaali- ja terveyspalvelut sisältävät sairaala- ja muut terveyspalvelut sekä sosiaalipalvelut. Turismi- ja matkailupalvelut taas koostuvat hotelli- ja ravintolapalveluista, matkatoimistopalveluista ja matkaopaspalveluista.⁶⁵

Vapaa-ajan, kulttuuri- ja urheilupalvelut koostuvat ajanvietepalveluista (muun muassa teatterit ja sirkukset), uutispalveluista, kirjasto-, arkisto-, museo- ja muista kulttuuripalveluista sekä urheilu- ja ajanvietepalveluista. Kuljetuspalvelut puolestaan sisältävät meri- ja sisävesikuljetukset, ilma- ja avaruuskuuljetukset, tie- ja rautatiekuljetukset, putki- kuljetukset ja kuljetuksia avustavat palvelut. Viimeisenä luokkana on kaikki muut palvelut, jotka eivät sisälly edellä mainittuihin luokkiin.⁶⁶

⁶⁵ World Trade Organization 1991

⁶⁶ World Trade Organization 1991

4. PALVELUT VENÄJÄLLÄ

4.1 Yleisesti

Palvelut ja niiden kauppa ovat suhteellisen uusi ilmiö Venäjällä. Neuvostoliiton aikana hallitus omisti palvelut, ja koska ne eivät olleet suuren mielenkiinnon alaisena, niitä ei myöskään kehitetty. Ihmiset eivät myöskään osanneet vaatia, eivätkä edes odottaa saavansa tasokasta palvelua. Silloiset palvelut rajoittuivat henkilökohtaisiin palveluihin, kuten kampaamo- ja ravintolapalveluihin. Esimerkiksi finanssipalveluja ei käytännössä tarjottu ollenkaan, koska suunnitelmataloudessa ei ollut tarvetta rahan säästämiseen tai lainaamiseen.⁶⁷

Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen palvelut ovat kehittyneet nopeasti. Moni ala on kuitenkin vielä "lapsenkengissä" ja taloudessa toimivat henkilöt väittävät, että maan hallituksen tulisi suojella näitä aloja. He pelkäävät, että palveluala ei ole vielä valmis vapaaseen kansainväliseen kilpailuun, ja suurin osa kansallisista toimijoista joutuisi lopettamaan toimintansa kohdatessa ulkomaisten yritysten synnyttämän kilpailun.⁶⁸

Toisaalta voidaan ajatella, että jos palvelualan yrityksiä jatkuvasti suojellaan kilpailulta, niiden ei tarvitse kehittyä vastaamaan kansainvälistä tasoa. Saadessaan erityiskohtelua, näiden yritysten ei tarvitse muuttaa omaa toimintaansa ja ne voivat jatkavaa kehittämättömien palvelujensa tarjoamista. Näillä suojelutoimenpiteillä ei siis välttämättä ole toivottua vaikutusta. Tarkoitus on, että nämä suojelutoimet tarjoaisivat venäläisille palveluntarjoajille aikaa kehittää omia palvelujaan, mutta ne antavatkin vain tekosyyn olla muuttamatta toimintatapoja.⁶⁹

Venäjä on kuitenkin houkutteleva markkina-alue eri palveluntarjoajille suuren potentiaalinsa vuoksi. Markkina-alue itsessään on valtava, asukasluku ylittää 140 miljoonaa, ja aloittaessaan matkansa kohti markkinataloutta ihmisten ostovoima on kasvanut. Tämä

⁶⁷ Cooper 2006: 15; Ayios 2004: 98–99

⁶⁸ Cooper 2006: 15; Ayios 2004: 98–99

⁶⁹ Hare 2002: 16–17

tarkoittaa myös, että ihmisten määrä, jotka voidaan lukea osaksi keskiluokkaa, on kasvanut ja kasvaa edelleen, ja heillä on enemmän rahaa palvelujen ostamiseen.⁷⁰

4.2 Venäjän lainsäädäntö ja palvelujen kauppa

Venäjän laissa palvelujen kauppaa säännellään siviilikoodeksilla (Civil Code), ja 128 pykälässä palvelut määritelläänkin yhdeksi kansalaisoikeudeksi. Siviilikoodeksin ensimmäisessä pykälässä palvelujen vapaa liikkuvuus taataan koko Venäjän alueella. Sitä voidaan kuitenkin rajoittaa liittovaltion lailla (Federal Law), jos se on tarpeellista turvallisuuden, henkilön turvallisuuden tai terveyden, tai ympäristön tai kulttuurin turvaamisen kannalta. Siviilikoodeksin pykälät palvelujen kaupasta koskevat myös suhteita ulkomaan kansalaisia ja ulkomaisia yrityksiä kohtaan, jollei muualla laissa toisin määrätä.⁷¹

Vaikka siviilikoodeksin monissa pykälissä säädelläänkin palvelujen kauppaa, on sen pääkohdat kerätty yhteen sopimukseen korvauksista tehdyistä palveluista (Contract for the Compensated Rendering of Services). Tämä sopimus kattaa muun muassa kommunikaatio-, lääkärin-, eläinlääkäri-, tarkastus-, konsultointi-, informaatio-, opetus- ja turis- tipalvelut. Pääperiaatteena on, että kuluttaja maksaa hänelle tuotetuista palveluista.⁷²

Toisaalta korvaukset tehdyistä palveluista -sopimuksen mukaan kuluttajan täytyy korvata palvelut myös, kun palvelua ei ole voitu sovittulla tavalla tuottaa, jos virhe on palvelun tilaajan syytä, eikä laissa tai sopimuksessa toisin määrätä. Jos taas sopimusrikkomus ei ole kummankaan osapuolen syytä, ostajan täytyy korvata vain palveluntarjoajan todelliset aiheutuneet kulut, ellei laki tai sopimus toisin säädä. Tilanteessa, jossa palvelun toimittaminen on aiheuttanut kuluja palvelun ostajalle, tämä voi kieltäytyä maksamasta hänelle tarjotusta palvelusta. Kun palvelujen tarjoaja yksipuolisesti kieltäytyy toimittamasta palvelua, on hänen maksettava täysi korvaus palvelun tilaajalle. Siviilikoodeksi ei

⁷⁰ Cavusgil, Ghauri & Agarwal 2002: 2, 217–218; Niinikoski 2008

⁷¹ Butler 2003: 368; The Civil Code of Russian Federation 2008a; The Civil Code of Russian Federation 2008b

⁷² Butler 2003: 382–383

kuitenkaan määrittele tarkemmin ”todellisia aiheutuneita kuluja”, koska ne voivat vaihdella paljonkin palvelun tarjoamisen periaatteen ja käsitteen mukaan.⁷³

Ulkomaisia sijoituksia Venäjällä sääntelee federaation laki investointitoimista Venäjällä, jotka toteutetaan pääomamuotoisina (Federal Law on Investment Activity in the Russian Federation Effectuated in the Form of Capital Investments), sekä laki ulkomaisista sijoituksista Venäjän Federaatiossa (Law on Foreign Investments in the Russian Federation). Laki ulkomaisista sijoituksista Venäjällä määrittelee, mitä termi ulkomainen sijoitus tarkoittaa, sekä sen, kuka voi näitä sijoituksia tehdä.⁷⁴

Venäjän perustuslain (Russian Constitution) mukaan Venäjän federaation solmimien kansainvälisten lakien ja sopimusten periaatteet ja normit ovat osa Venäjän lainsäädäntöä. Jos Venäjän laki on ristiriidassa kansainvälisen sopimuksen kanssa, noudatetaan kansainvälistä sopimusta. Tämä pätee myös, jos Venäjä liittyy WTO:hon. Silloin GATS-sopimuksen säädökset menisivät Venäjän lakien säädöksiensä edelle säänneltäessä palvelujen kauppaa.⁷⁵

4.3 Käytännön yritystoiminta

Venäjä on Suomen yksi kolmesta tärkeimmästä kauppakumppanista Saksan ja Ruotsin rinnalla. Yhteistyö ja taloussuhteiden kehitys ovat tiivistäneet Venäjän ja Suomen suhteita 1990-luvulta lähtien, ja tämä kaikki on vaikuttanut käytännön yritystoimintaan Venäjällä. Venäjälle laajentuminen lähti liikkeelle hitaasti, mutta on kiihtynyt entisestään viime vuosien aikana. Venäjän läheisyys, suuret, nopeasti kasvavat markkinat, edulliset työvoimakustannukset ja kehittyvä toimintaympäristö ovat olleet tärkeimpiä tekijöitä päätettäessä toiminnan aloittamista.⁷⁶

⁷³ Butler 2003: 382-383

⁷⁴ Butler 2003: 631-633

⁷⁵ Butler 2003: 619

⁷⁶ Spiridovitsh 2008; Ollus & Pyykkö 2005: 3, 18

Aloittaessaan toimintaa Venäjällä, on yritykselle ensiarvoisen tärkeää luotettavien yhteistyökumppaneiden löytäminen, jotka voivat auttaa yritystoiminnan luomisessa ja kontaktien saamisessa. On kuitenkin muistettava, että kaikki ei tapahdu yhdessä yössä, ja pitkäjänteisyys, määrätietoisuus ja tietynlainen jääräpäisyys, mutta myös rauhallisuus, ovatkin aloittavalle yritykselle tärkeitä ominaisuuksia suhteita kehitettäessä.⁷⁷

Venäjällä toimittaessa kulttuurin tuntemus ja ymmärtäminen ovat tärkeässä roolissa. Esimerkiksi sopimusta solmittaessa ei koko ajan keskitytä vain sopimusneuvotteluihin, vaan välillä käydään muun muassa syömässä ja viettämässä iltaa yhdessä, mikä on myös osoitus venäläisten vieraanvaraisuudesta. Venäläisille on tärkeää, että he tulevat toimeen sopimuskumppaneidensa kanssa myös yksityiselämän puolella. Pakottamalla ja täysin faktoihin keskittyvällä toiminnalla Venäjällä ei saa mitään aikaiseksi, vaan ensin on päästävä niin sanotusti sisään heidän systeemiinsä luomalla suhteita ja voittamalla vastapuolen luottamus.⁷⁸

Toimintatapojen selvittäminen heti alussa on tärkeää. Tässä yhteistyökumppanit, jotka jo ennestään tietävät maan tavoista, voivat auttaa paljonkin. Nämä tavat ja käytännöt saattavat poiketa voimassaolevista laeista ja siksi niistä on hyvä tietää, jotta ongelmia ei syntyisi. Venäjällä toimimiseen liittyykin paljon epävarmuustekijöitä, kuten valikoiva oikeusjärjestelmä, lainsäädännön puutteellisuudet ja mielivaltainen byrokratia, jotka on osattava tunnistaa, jotta kannattava toiminta olisi mahdollista. Näitä epävarmuustekijöitä voidaan parhaiten lievittää hyvän paikallistuntemuksen kautta.⁷⁹

Venäjän kielen osaaminen on etuna käytävissä sopimusneuvotteluissa, mutta tulkin käyttö on myös tavallista. On kuitenkin varmistettava, että tulkki on luotettava ja kääntää puheet tarkasti ilman, että muokkaisi niitä oman käsityksenä mukaisesti. Lisäksi sopimusteksti on syytä tarkistaa tulkin kanssa, jotta eri käännökset vastaavat toisiaan ja lain tulkinta tulee selväksi ennen allekirjoittamista.⁸⁰

⁷⁷ Niinikoski 2008

⁷⁸ Niinikoski 2008

⁷⁹ Niinikoski 2008; Ollus ym. 2005: 22

⁸⁰ Niinikoski 2008

Sopimus on aina hyvä tehdä paperille, josta sitten jälkepäin nähdään, mitä on sovittu. Varovaisuus tässäkin asiassa kannattaa, ettei tule huijatuksi, ja että asiat hoituvat niin kuin on ollut tarkoituskin. Maksujen suorittamisen kanssa on myös oltava tarkkana; jos on sovittu koko summan maksamisesta, ei ole järkevää hyväksyä myöhemmässä vaiheessa mitään vähempää ilman asianmukaisia takauksia, ettei joutuisi huijauksen kohteeksi.⁸¹

Korruptio on osa Venäjän taloutta, mutta siihen ei ole kuitenkaan pakko lähteä mukaan. Tietysti pienet lahjat ja lupauksen pitäminen auttavat jo pitkälle ilman, että niitä varsinaisena korruption muotona edes pidetään. Laajemmassa muodossa korruption lähtemistä kannattaa kuitenkin välttää, sillä silloin riskitkin kasvavat jo sellaisiin mittaluokkiin, että aloitteleva yritys ei niistä yleensä selviä. Tulee kuitenkin ymmärtää, että korruptio on kiinteä osa taloutta ja sitä ei voida täysin välttää. On myös tärkeää pitää suhteet viranomaisiin kunnossa, jottei heidän korruptoituneisuudestaan aiheutuisi ongelmia. Tilannetta on kuitenkin pyritty parantamaan viranomaisten välisen yhteistyön parantamisella ja valvonnalla.⁸²

Venäläisetkin kysyvät nykyään laatua, joten löytäessään vastapuolen, johon voivat luottaa, ja jonka valmistamat tuotteet ja tarjoamat palvelut vastaavat haluttua tasoa, pitkäkestoiset ja laajat sopimukset ovat tavallisia. Vaikka Venäjän kauppa vaatiikin paljon tietotaitoa, myös tuuria tarvitaan. Mutta kun luottamus on saavutettu, on toiminta ja kaupanteko helppoa ja kannattavaa.⁸³

4.4 Eri palvelualojen tarkastelua

4.4.1 Vakuutusala

Vakuutusala Venäjällä on päässyt kehittymään Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, mutta se ei edelleenkään vastaa tarpeita. Ulkomaiset vakuutusyhtiöt voisivat tuoda helpotusta

⁸¹ Niinikoski 2008

⁸² Niinikoski 2008; Sutyryn 2008; Ollus ym. 2005: 22

⁸³ Niinikoski 2008

tähän tilanteeseen. Vuonna 1999 voimaan tullut Venäjän federaation laki vakuutuksista (Law on Insurance) säätikin, että muita kuin henkivakuutuksia tarjoavat vakuutusyhtiöt saavat toimia Venäjällä ulkomaisessa enemmistöomistuksessa. Tosin henkivakuutuksia ja pakollisia vakuutuksia tarjoavasta yhtiöstä vain 49 % saa olla ulkomaalaisten omistuksessa. Koko vakuutusalan pääomasta kuitenkin vain 15 % sai olla ulkomaista pääomaa.⁸⁴

Vuonna 2004 astui voimaan Venäjän duuman säätämä laki, joka vapautti EU:sta tulevat vakuutusyhtiöt 49 %:n rajoituksesta ulkomaisen omistuksen osalta ja samalla nosti koko vakuutuslalla olevan ulkomaisen pääoman määrän 25 %:iin. Koska venäläisen enemmistöomistuksen rajoitus poistettiin eurooppalaisten yritysten osalta, on niiden helpompaa aloittaa toiminta Venäjällä kuin kilpailijoidensa, jotka tulevat Euroopan ulkopuolelta. Venäjän hallitus on kuitenkin todennut, että sen tarkoituksena on yhdenmukaistaa ulkomaisten yritysten kohtelu WTO:hon liittymisen myötä.⁸⁵

Vakuutuslala säätelevät myös muunlaiset rajoitukset ulkomaisten toimijoiden osalta. Esimerkiksi, toimitusjohtajan ja pääkirjanpitäjän täytyy olla Venäjän kansalaisia, sekä ulkomaisen vakuutusyhtiön täytyy ensin toimia vähemmistöosakkaana venäläisessä vakuutusyhtiössä, ennen kuin sille voidaan myöntää lupa toimia itsenäisesti. Yrityksen täytyy myös olla toiminut kotimaassaan 15 vuotta ennen kuin se voi aloittaa toiminnan Venäjän markkinoilla.⁸⁶

Vakuutuslala säädellään siis jo mainitussa Venäjän federaation laissa vakuutuksista, mutta myös siviilikoodeksissa. Siviilikoodeksi tunnistaa kahdenlaisia vakuutuskohteita; henkilön ja omaisuuden. Markkinatalouden kehityksen myötä on myös esitelty uudenlaisia vakuuttamisen kohteita, kuten liiketoimintariskien vakuuttaminen, sopimusperusteinen vastuu silloin, kun se hyväksytään laissa, sekä pankkien vakuutukset yksityis- henkilöiden tekemien talletusten palauttamisesta. Lain mukaan peleihin, arvontoihin ja vedonlyöntiin osallistumista ei kuitenkaan voida vakuuttaa.⁸⁷

⁸⁴ Cooper 2006: 15; The Office of the United States Trade Representative 2004

⁸⁵ The Office of the United States Trade Representative 2004

⁸⁶ Cooper 2006: 15; The Office of the United States Trade Representative 2004

⁸⁷ Butler 2003: 387

4.4.2 Pankkiala

2000-luvulle asti Venäjä oli suhteellisen suljettu ulkomaalaisilta pankeilta. Ensimmäinen ulkomainen pankki aloitti toimintansa Venäjällä vuonna 1991, mutta vasta vuoden 1998 pankkikriisin jälkeen olot ovat alkaneet parantua niin kansallisille kuin ulkomalaisillekin pankeille. Ja vaikka rajoituksia ja epäsäännöllisyyksiä silti ilmenee, on ulkomaisten pankkien määrä Venäjällä kuitenkin kasvussa.⁸⁸ Tällä hetkellä rekisteröityjä luottolaitoksia Venäjällä on yhteensä 1287, joista 1234 on pankkeja. Näistä rekisteröidyistä luottolaitoksista 64 on täysin ulkomaisessa omistuksessa.⁸⁹

Pankkiala on kuitenkin samalla tapaa kehittymätöntä kuin vakuutuslakin. Jopa 30 %:a pankkitoiminnasta on keskittynyt kahteen Venäjän keskuspankin omistamaan pankkiin, Sberbank:iin ja Vneshtorgbank:iin. Pankkitoimintaa rajoitetaan erilaisilla hallituksen laeilla ja säädöksillä. Toisaalta jotkin rajoituksista eivät edes perustu lakiin, vaan pelkästään käytäntöihin. Ulkomaiset pankit voivat toimia Venäjällä vain rekisteröidytyään tytäryhtiöksi Venäjän lakien alaisuudessa, ja ketjuja ei sallita lainkaan. Esimerkiksi juuri näistä rajoituksista ei säädellä missään Venäjän pankkitoimintaa säätelevistä laeista. Näitä rajoituksia kuitenkin pidetään yllä, jotta kansalliset pankit voisivat valmistautua kilpailemaan ulkomaisten toimijoiden kanssa.⁹⁰

Lait, jotka säätelevät pankkialaa Venäjällä, mahdollistavat kuitenkin Venäjän keskuspankin asettaa raja sille, kuinka suuri prosentuaalinen osuus Venäjän pankkien kokonaispääomasta saa olla ulkomaisessa omistuksessa. Venäjän keskuspankki ei kuitenkaan koskaan asettanut mitään selvää kattoa tälle osuudelle. Siksi Venäjää onkin vaadittu WTO:hon liittymisen myötä selventämään tilannettaan ja poistamaan tällaiset rajoitteet.⁹¹

Vuodesta 1997 alkaen ulkomaisilta pankeilta on vaadittu 10 miljoonan euron pääomaa, tosin sama vaatimus on Venäjän kansallisilla pankeilla. Ulkomaisten pankkien työnteki-

⁸⁸ Golenpolsky, Johnstone & Kashin 1996: 130–131; Romanova 2001: 71; The Office of United States Trade Representative 2004

⁸⁹ The Central Bank of the Russian Federation 2008

⁹⁰ Cooper 2006: 15–16; The Office of the United States Trade Representative 2004; Vernikov 2007: 19-20

⁹¹ The Office of the United States Trade Representative 2004

jöistä 75 % ja johtokunnasta 50 % täytyy lisäksi olla Venäjän kansalaisia. Ulkomaisten pankkien Venäjän toimistojen johtajien täytyy myös puhua venäjää sujuvasti. Ulkomaiset pankit ovat viitanneet puutteelliseen talletusten vakuuttamiseen yhtenä esteenä yksityisten pankkien kehitykselle Venäjällä. Siviilikoodeksissa pankeilta edellytetään kuitenkin talletusten vakuuttamista, mutta tämänhetkinen laki ei ole tarpeeksi kattava, ja kehitteillä onkin uusi talletusvakuutusohjelma.⁹²

Pankkitoimintaa Venäjällä säätelevät siis laki pankeista ja pankkitoiminnasta (Law on Banks and Banking Activity) sekä laki Venäjän federaation keskuspankista (Law on the Central Bank of the Russian Federation), mutta myös erilaiset toimintatavat ja tottumukset. Venäjän federaation keskuspankilla (Venäjän pankki) on muun muassa oikeus myöntää lisenssejä ja laatia sääntöjä koskien pankkitoimintaa. Koska ulkomaiset pankit joutuvat rekisteröitymään Venäjän lakien alaisuuteen, Venäjän pankin säännökset koskevat myös niitä, ja edelleen, ulkomaiset pankit toimivat pankki ja pankkitoiminta -lain alaisuudessa.⁹³

4.4.3 Tietoliikenneala ja ohjelmien tarjoajat

Tietoliikenneala eroaa edellisistä siten, että Venäjä sallii 100 %:n ulkomaisen omistuksen yhtiöissä. Toisaalta Venäjällä on esitetty vaatimuksia, että tätä rajaa pitäisi laskea 49 %:iin. Tämä on kuitenkin aiheuttanut vastustusta WTO:n jäsenten keskuudessa, koska venäläiset markkinat ovat houkuttelevia ulkomaisille toimijoille. Venäjän hallitus haluaisi myös pitkän välimatkan ja kansainvälisen tietoliikenteen säilyvän Rostelecom:in, venäläisen tietoliikennemonopolin, alaisena vuoteen 2010 asti.⁹⁴

Vuonna 2004 voimaan tulleen kommunikaatiolain (Law on Communications) mukaan seuraavien viiden, kymmenen vuoden aikana koko kommunikaatiosektori saadaan lain piiriin. Sen vaikutukset vaihtoehtoisten puhelinoperaattoreiden toimintaan voivat olla merkittävät, sillä monet näistä toimivat suurelta osin ulkomaisten sijoitusten varassa. Nyt nämä operaattorit toimivat hallituksen tiukemman sääntelyn alaisena. Niiden tulee

⁹² The Office of the United States Trade Representative 2004; Cooper 2006: 16; Butler 2003: 385

⁹³ Butler 2003: 500, 512; The Central Bank of the Russian Federation 2005

⁹⁴ Cooper 2006: 16

esimerkiksi hyväksyttää sopimuksensa ja maksamansa korvaukset tiukemman menettelyn alaisuudessa verrattaessa venäläisiin operaattoreihin kytkeytyessään Venäjän yleiseen puhelinverkkoon. Lain mukaan järjestelmä ei ole syrjivä, mutta vaihtoehtoiset operaattorit kyseenalaistavat silti prosessin läpinäkyvyyden. Pelkona on myös, että korvausten määrä näennäisesti nousee, jolloin hallinnon omistamien ja ministeriön kontrolloimien paikallisten ja pitkän välimatkan operaattorien toimintaa helpotetaan avustuksin.⁹⁵

Lisenssin saaminen on kuitenkin edelleen vaikeaa, eikä uusi laki tuonut siihen helpotusta eikä läpinäkyvyyttä. Myös lisenssien lyhytaikaisuus, ne ovat voimassa vain viidestä kymmeneen vuoteen, tuottaa ongelmia ulkomaisille toimijoille, sillä tässä ajassa on vaikea saada katetta sijoitetuille varoille. Tietoliikenne onkin yhtenä keskustelun aiheena Venäjän WTO-neuvotteluissa, sillä uuden lain on sanottu voivan vaikeuttaa ulkomaisten yritysten toimimista Venäjällä.⁹⁶

Vuonna 2001 kuitenkin vain 2 % venäläisistä käytti matkapuhelinpalveluja verrattaessa Keski-Euroopan 30–40 %:in ja Suomen 60 %:in. Yhtenä syynä tähän on puhelujen kalteus, joka vähentää palvelujen käyttäjiä. Tietokoneita käyttää työssään noin kolmasosa väestöstä, mutta vain 5 %:lla on tietokone kotona. Näistä tietokoneenkäyttäjistä Internet-yhteys on noin puolella, eli 2,5 %:lla Venäjän väestöstä. Näitä lukuja tutkimalla voidaan päätellä, että kehittämisen mahdollisuudet ovat hyvät myös ulkomaisille palveluntarjoajille.⁹⁷

Televisio- ja video-ohjelmien sponsorointi on kielletty yrityksiltä, joiden ulkomainen omistus ylittää 50 %:a. Tällaiset yritykset eivät myöskään saa perustaa televisioasemia alueilla, joilla ohjelman voisi nähdä yli 50 %:a Venäjän territorion tai yli 50 %:a koko Venäjän asukkaista.⁹⁸

⁹⁵ The Office of the United States Trade Representative 2004

⁹⁶ The Office of the United States Trade Representative 2004

⁹⁷ Russia and World Trade Organization 2001

⁹⁸ The Office of the United States Trade Representative 2004

Nämä eri toimialoille suunnatut rajoitukset kuitenkin vain pitävät ulkomaiset toimijat ulkona Venäjän palvelumarkkinoilta. Näin kansallinen talous ei saa niitä kaikkia hyötyjä, joita ulkomaiset yritykset voisivat niille tuoda. Voi myös olla, että nämä rajoitukset vain huonontavat kansallisten yritysten asemaa, sillä kilpailun täytyy kuitenkin joskus vapautua. Näin ne eivät edes voi pysyä mukana siinä kehityksessä, mitä kansainvälisesti tapahtuu. Ulkomaisten yritysten markkinoillepääsy auttaisi myös kiihdyttämään muita talouden osa-alueita ulkomaisen sijoittamisen lisääntyessä.⁹⁹

4.5 Kahdenkeskiset neuvottelut

Kahdenkeskiset neuvottelut ovat merkittävässä asemassa Venäjän kannalta, kun ajatellaan sen lopullisia liittymisehtoja WTO:hon. Keskeisessä asemassa ovat neuvottelut Euroopan Unionin ja Yhdysvaltojen kanssa, koska ne ovat kaksi voimakasta WTO:n jäsentä, ja niillä on suuri vaikutus siihen, millaisiksi Venäjän lopulliset liittymisehdot muodostuvat.¹⁰⁰

Yhtenä tärkeänä osa-alueena näissä kahdenkeskisissä neuvotteluissa on ollut palvelujen kauppa. Niiden osalta keskustelua on käyty palvelujen markkinoillepääsystä ja ulkomaisten palveluntarjoajien kohtelusta venäläisillä markkinoilla. Koska Venäjän liittymisprosessi on edelleen käynnissä, näiden neuvottelujen tuloksista on kuitenkin saatavissa vain rajoitettu määrä tietoa. Julkaistu tieto ei siis kata kaikkia kahdenkeskisten neuvottelujen tuloksia, mutta sen pohjalta voidaan päätellä tulevaisuuden muutoksia Venäjän palvelumarkkinoilla, joita WTO:hon liittyminen saa aikaan.¹⁰¹

4.5.1 Yleisiä myönnytyksiä

Venäjä on saanut kahdenkeskiset neuvottelunsa palvelujen osalta päätökseen kaikkien työryhmän jäsenten kanssa. Näiden neuvottelujen tuloksena Venäjä on luvannut tehdä myönnytyksiä 116 palvelusektorilla 150:stä. 30 näistä sektoreista tullaan vapauttamaan

⁹⁹ Cooper 2006: 16; Hare 2002: 16–17

¹⁰⁰ Kärkkäinen 2001: 107

¹⁰¹ Simola 2007: 4, 6

ilman mitään kaupan rajoitteita, jolloin Venäjä ei voi asettaa minkäänlaisia määrällisiä rajoituksia ulkomaisen omistuksen osalta tai rajoittaa ulkomaisten toimijoiden määrää tullessaan hyväksytyksi WTO:n jäseneksi.¹⁰²

Toisilla sektoreilla taas markkinoita avataan osittain. Venäjä on varannut mahdollisuuden tehdä myönnytyksiä koskien eriarvoista kohtelua ulkomaisten ja kansallisten toimijoiden välillä, jopa siinäkin tapauksessa, että sovellettava laki ei näitä myönnytyksiä tukisi. Esimerkiksi valtio saa syrjiä ulkomaista palveluntarjoajaa, kun kyseessä on kansallisen palveluntarjoajan tuottamat palvelut valtion hyväksi. Toiseksi, Venäjä voi antaa tukia ja muita valtion avustuksia kansallisille toimijoille. Venäjällä on myös oikeus rajoittaa ulkomaisten toimijoiden osallistumista yksityistäessään valtion omistamia yrityksiä.¹⁰³

Venäjän sitoumukset eri palvelusektoreilla vaihtelevat paljonkin. Esimerkiksi raakamateriaalien jalostukseen ja kuljetukseen liittyvien palvelujen osalta Venäjä ei ole hyväksynyt käytännössä minkäänlaisia myönnytyksiä avatakseen markkinoitaan ulkomaisille toimijoille. On jopa mahdollista, että WTO:hon liittymisen jälkeenkin Venäjä rajoittaa kyseessä olevia palvelusektoreita niin, että markkinat suljetaan kokonaan ulkomaisilta toimijoilta.¹⁰⁴

Seuraavaksi tarkastellaan lähemmin Venäjän kahdenkeskisten neuvottelujen tuloksia sekä Euroopan Unionin että Yhdysvaltojen kanssa. Näitä vaatimuksia ja myönnytyksiä tutkitaan siksi, että EU ja USA olivat kaksi tärkeintä Venäjän neuvottelukumppania, ja lopullisten liittymissopimuksen ehtojen kannalta on tärkeää, millaisin ehdoin nämä maat ovat päässeet yhteisymmärrykseen.

¹⁰² Simola 2007: 8

¹⁰³ Simola 2007: 8; Trade Talks Department of the Russian Ministry for Economic Development and Trade 2007

¹⁰⁴ Simola 2007: 8–9

4.5.2 Euroopan Unionin kanssa

Euroopan Unionin (EU) kanssa Venäjä sai kahdenkeskiset neuvottelunsa päätökseen vuonna 2004. Tämän sopimuksen aikaansaamista helpotti se, että EU:lla ja Venäjällä oli jo sitä ennen voimassa niin kutsuttu kumppanuus- ja yhteistyösopimus, PCA (Partnership and Co-operation Agreement), joka sääntelee maiden välistä kauppaa. Tämän sopimuksen piirissä on säädelty poliittisia, taloudellisia ja kulttuurisia suhteita, sekä kahdenkeskisen kaupankäynnin oikeudellisia perusteita, ja se astui voimaan 1. joulukuuta 1997. Toukokuusta 2004 lähtien Venäjä laajensi sopimuksen koskemaan kymmentä uutta EU:n jäsenvaltiota.¹⁰⁵

Kumppanuus- ja yhteistyösopimus velvoittaa osapuolia ottamaan huomioon WTO:n perustamissopimuksen, mikä pitää sisällään GATS-sopimuksen. Palvelujen kaupan osalta PCA-sopimus takaa, että osapuolet kohtelevat toisesta sopimusvaltiosta tulevaa palveluntarjoajaa samoin, kuin kohtelevat kolmannesta maasta tulevaa palveluntarjoajaa. PCA-sopimus sallii myös väliaikaisen oleskelun henkilöltä, joka toimittaa rajat ylittävää palvelua joko Venäjällä tai EU:n jäsenvaltiossa. Tämä suosituimman maan periaate ei kuitenkaan päde kaikkiin palvelualoihin, vaan PCA:ssa määritellään, mihin sektoreihin sitä on sovellettava. Näitä sektoreita ovat muun muassa insinööri-, arkkitehdin suunnittelu-, mainonta- ja käännöspalvelut.¹⁰⁶

Esimerkiksi finanssipalveluiden osalta on sovittu, että osapuolet toimivat yhteistyössä luodakseen Venäjälle markkinatalouteen sopivat olosuhteet niin pankeille, vakuutusyhtiöille kuin muillekin finanssialan yrityksille. Tämä tapahtuu luomalla markkinatalouteen sopivia standardeja, uudistamalla järjestelmää, parantamalla valvontaa ja vaihtamalla tietoja laeista ja määräyksistä.¹⁰⁷

Toisaalta taas investointien edistämisen ja suojelun osalta on sovittu yhteistyöstä, jonka mukaan päämääränä on luoda sijoituksille suotuisat olosuhteet investointien, pääoman siirron ja tiedonsiirron suojelun myötä. Samalla on tarkoitus myös poistaa kaksinkertais-

¹⁰⁵ European Commission 2004

¹⁰⁶ European Commission 2003

¹⁰⁷ European Commission 2003

ta verotusta ylläpitäviä lakeja, ja vaihtaa tietoja voimassaolevista laeista ja määräyksistä.¹⁰⁸

Kolmannen esimerkin voi antaa vielä tietoliikenne- ja postipalvelujen alalta. Niiden osalta tavoitteena on laajentaa ja vahvistaa yhteistyötä rakennettaessa kattavaa verkostoa. Tätä haetaan vaihtamalla tietoja niin erilaisista käytännöistä, teknologiasta ja tietotaidosta. Tällä halutaan parantaa ja modernisoida Venäjän tietoliikennesektoria ja postipalveluja.¹⁰⁹

Tämä PCA-sopimus on toiminut taustana Venäjän ja EU:n kahdenkeskisissä neuvotteluissa. Siksi sen jo voimassaolevat säännökset on hyvä pitää mielessä, kun tutkitaan tuloksia, jotka on saavutettu kahdenkeskisissä neuvotteluissa. Tämä PCA-sopimus toimii tällä hetkellä palvelujen kaupan perustana Venäjän ja EU:n välillä ja on pohjana tulevalle kehitykselle.¹¹⁰

2004 solmittu kahdenkeskinen sopimus Venäjän ja EU:n välillä määrittelee ne ehdot, jotka Venäjän tulee täyttää, jotta EU hyväksyisi sen WTO:n jäseneksi. Palvelujen kaupan osalta Venäjä lupasi tehdä myönnytyksiä monta palvelualaa koskien. Näitä palvelualoja ovat muun muassa tietoliikenne, kuljetus, finanssipalvelut, rakennusala, jakelu, ympäristö, uutistoimistot ja matkailu. Nämä myönnytykset sisälsivät rajat ylittävän toiminnan hyväksymisen ja kaupallisten yksiköiden perustamisen.¹¹¹

Esimerkiksi puhelinoperaattoreiden osalta Venäjä on luvannut parantaa ulkomaisten yritysten markkinoillepääsyä. Tällä hetkellä Rostelecom tukee kaukaisten alueiden puhelinverkostoja. Ilman kilpailun olemassaoloa se kuitenkin saa toiminnastaan suhteettoman suuret voitot. Venäjä onkin luvannut, että se aloittaa Rostelecomin monopoliase-
man purkamisen pitkänmatkan puhelinlinjapalvelujen osalta, ja uusia tukijärjestelmiä perustetaan vuoteen 2008 mennessä.¹¹²

¹⁰⁸ European Commission 2003

¹⁰⁹ European Commission 2003

¹¹⁰ European Commission 2008

¹¹¹ European Commission 2004

¹¹² Centre for European Policy Studies 2007; Tarr 2007

Tuleva WTO-jäsenyys tulee lujittamaan Venäjän asemaa kansainvälisessä kaupassa, jota säännellään yhteisillä säädöksillä. Palvelujen kaupan osalta sen tulisi luoda kehittyneemmät markkinat ja samalla parantaa markkinoiden avoimuutta, läpinäkyvyyttä ja ennakoitavuutta. Nämä taas ovat tärkeitä tekijöitä houkuteltaessa ulkomaisia suoria investointeja ja luotaessa pohjaa taloushallinnon kehittymiselle.¹¹³

4.5.3 Yhdysvaltojen kanssa

Venäjä ja Yhdysvallat (USA) solmivat kahdenkeskisen sopimuksensa vuoden 2006 lopussa. Tähän sopimukseen perustuen USA:n palveluntarjoajat tulevat hyötymään monilla palvelusektoreilla, kun Venäjä liittyy Maailman kauppajärjestöön.¹¹⁴

Pankkien ja osakekaupan osalta Venäjä suostui avaamaan markkinoitaan lisää ja tarjoamaan joitain vapautuksia ulkomaisille pankeille niiden perustaessa esimerkiksi tytäryhtiötään Venäjälle. Se siis lupasi hyväksyä 100 %:sen ulkomaisen omistuksen kaikille yrityksille, jotka ovat rekisteröityneet venäläisiksi yrityksiksi, eivätkä ole vakuutusyhtiöitä. Tällaisia yrityksiä ovat muun muassa pankit, kaupanvälittäjät ja sijoitusyhtiöt. 100 %:n ulkomainen omistus hyväksytään siis, jos yritys perustaa tytäryhtiön tai ostaa jo olemassa olevan venäläisen pankin. Kaikki pankit tulevat siis jatkossakin toimimaan Venäjän lakien alaisuudessa. Venäjä lupaa myös, että ulkomaisessa omistuksessa olevat yritykset saavat liittymisestä eteenpäin tehdä vapaasti osakekauppaa.¹¹⁵

Venäjä suostui hyväksymään ulkomaisen lainanoton, taloudellisten tietojen vaihdon, kansainväliset luottokortit ja muut maksutavat, sekä neuvontapalvelut. Vuodesta 2008 alkaen Venäjä lupasi hyväksyä ulkomaisen varallisuushallinnan kehittyneille sijoittajille. Venäjä lupasi myös harkita uudelleen ulkomaisten pankkiketjujen hyväksymistä alueellaan. Tämä harkinta tulee aiheelliseksi joko Venäjän OECD:hen (Organization for Economic Co-operation and Development) liittymisen myötä, tai sitten WTO:n seuraavalla neuvottelukierroksella, kumpi näistä sitten tulee ensimmäisenä aiheelliseksi.¹¹⁶

¹¹³ European Commission 2004; Centre for European Policy Studies: 2007

¹¹⁴ The Office of the United States Trade Representative 2006

¹¹⁵ The Office of the United States Trade Representative 2006; Simola 2007: 9

¹¹⁶ The Office of the United States Trade Representative 2006

Vakuutuksien osalta Venäjä tarjoaa ulkomaisille vakuutusyhtiöille paremman markkinollepääsyn ja takaa kansallisen kohtelun. Tämä sisältää muun muassa 100 %:n ulkomaisen omistuksen hyväksymisen yhtiöille, jotka eivät tarjoa henkivakuutuksia liittymisen yhteydessä. Viiden vuoden sisällä liittymisestä Venäjä lupaa poistaa asteittain rajoitukset sekä henkivakuutuksien lisenssien saamisen että pakollisten vakuutuksien osalta. Yhdeksän vuoden jälkeen liittymisestä Venäjä lupaa hyväksyä myös vakuutusyhtiöiden ketjut, niin henki- kuin muidenkin vakuutusten, uudelleenvakuutuksen ja vakuutuksia avustavien palveluiden osalta alueellaan.¹¹⁷

Venäjä pidätti oikeuden itsellään päättää uusien ulkomaisten suorien sijoitusten rajoittamisesta, jos ne ylittävät 50 %:a tietyllä sektorilla. Näitä sektoreita, joilla rajoituksia voidaan tehdä, ovat pankkiala, vakuutusala ja vakuutusyhtiöiden ketjut. Tähän 50 %:n rajaan ei kuitenkaan oteta huomioon sijoituksia, 1) jotka on tehty ennen 1. tammikuuta 2006, 2) jotka on tehty yrityksiin, jotka on yksityistetty Venäjän WTO:hon liittymisen jälkeen, 3) jotka on tehty kansallisiin ketjuihin ja 4) jotka ylittävät 51 %:a, kun yritys on toiminut Venäjällä yli kaksitoista vuotta. Halutessaan Venäjä voi kuitenkin sisällyttää nämäkin neljä kohtaa mukaan 50 %:n rajaan, mutta sen täytyy tehdä siitä vuosittain muodollinen ilmoitus. Viiden vuoden sisällä liittymistään WTO:hon Venäjän täytyy antaa kattava kuvaus kansainvälisten sijoitusten rajoituksista ja antaa lausunto siitä, onko rajoja enää tarpeellista pitää yllä.¹¹⁸

Tietoliikennepalvelujen osalta Venäjä on myöntynyt avaamaan markkinoitaan kansainvälisille toimijoille niin laitteistopalvelujen kuin muidenkin palveluntuottajien osalta. Se myös sallii ulkomaisten yritysten toimia 100 %:ssa ulkomaisessa omistuksessa. Venäjä hyväksyy myös WTO:n perustietoliikennesuosituksen (WTO Basic Telecommunications Reference Paper), joka kannustaa kilpailuun. Tämä tapahtuu muun muassa itsenäisen valvojan nimittämisellä, sitoutumalla estämään kilpailuvastaista käytöstä, jota saattaa esiintyä johtavien palveluntarjoajien taholta, sekä luomalla läpinäkyviä velvoitteita ja vaatimalla yhteyksiltä enemmän.¹¹⁹

¹¹⁷ The Office of the United States Trade Representative 2006; Simola 2007: 9

¹¹⁸ The Office of the United States Trade Representative 2006

¹¹⁹ The Office of the United States Trade Representative 2006; Simola 2007: 9

Liittymisen myötä Venäjä sallii audiovisuaalipalveluja tarjoavien yritysten toimia 100 %:ssa ulkomaisessa omistuksessa. Venäjä avaa markkinoitaan myös muutoin ulkomaisille yrityksille; he voivat osallistua elokuvien jakeluun ja projisointipalveluihin, sekä myydä televisio- ja radio-ohjelmia televisio- ja radioasemille. Energiapalvelujen osalta Venäjä lupaa avata markkinoitaan jonkin verran.¹²⁰

Venäjä myös sallii pikalähetyspalveluiden toiminnan alueellaan kokonaan ulkomaisessa omistuksessa ja takaa näille yrityksille kansallisen kohtelun WTO:hon liittymisen myötä. Venäjän jäsenyys varmistaa rajattoman toimituksen dokumenttien, pakettilähetysten ja muiden lähetysten osalta käytettäessä mitä toimitustapaa tahansa.¹²¹

Jakelupalvelujen osalta Venäjä suostui myös hyväksymään 100 %:n ulkomaisen omistuksen yhtiöissä ja vapauttamaan tukku-, vähittäismyynti- ja franchising-sektorit. Palveluntarjoajat voivat osallistua melkein kaikkien tuotteiden jakeluun vähäisin rajoituksin ja kansallisten palveluntarjoajien ehtoihin verrattavin ehdoin. Venäjä kuitenkin säilyttää mahdollisuuden rajoittaa, tai kokonaan kieltää, ulkomaisen alkoholin tukkumyynnin, sekä vähittäismyynnin räjähteiden ja joidenkin lääkkeiden osalta. Lisäksi Venäjä sallii jakelun itsenäisten komissionsaajien kautta.¹²²

Liiketoimintapalvelujen osalta Venäjä avaa markkinoitaan ja takaa markkinoillepääsyn ja kansallisen kohtelun monille ammattikuntien edustajille, kuten lakimiehille, kirjanpittäjille, arkkitehdeille, insinööreille, terveysalan ammattilaisille, mainonta- ja markkinoitiammattilaisille sekä yritysjohton konsulteille. Nämä saavat toimia kokonaan ulkomaisessa omistuksessa olevissa yhtiöissä ja heitä kohdellaan kansallisen kohtelun periaatteen mukaisesti useimmissa tapauksissa. Myös tietokoneisiin liittyvät palvelut saavat paljon vapautuksia ja niiden markkinoillepääsyä parannetaan hyväksymällä 100 %:sesti ulkomaiset sijoitukset osakkeisiin.¹²³

¹²⁰ The Office of the United States Trade Representative 2006; Simola 2007: 9

¹²¹ The Office of the United States Trade Representative 2006

¹²² The Office of the United States Trade Representative 2006; Simola 2007: 9

¹²³ The Office of the United States Trade Representative 2006

Ympäristöpalvelujen osalta Venäjä avautuu ulkomaisille yrityksille ja sallii niiden tuottaa palveluja niin jätevesien puhdistamisen, teollisuusjätteen hävittämisen kuin äänisaasteiden vähentämisenkin osalta. Ulkomaiset yritykset voivat olla 100 %:sti ulkomaisessa omistuksessa ja ne nauttivat täydestä kansallisen kohtelun periaatteen toteutumisesta.¹²⁴

¹²⁴ The Office of the United States Trade Representative 2006

5. PALVELUJEN KAUPAN VAPAUTUMISEN EDUT JA HAITAT

Palvelujen kaupan vapautuminen Venäjän Maailman kauppajärjestöön liittymisen myötä toisi ulkomaisille yrityksille monia etuja toimia Venäjän palvelumarkkinoilla. Kuitenkin WTO:hon liittymisessä on nähtävissä myös joitain haittoja ajatellen ulkomaisia palveluntarjoajia. Toisaalta Venäjän liittyminen WTO:hon tuo myös etuja kansallisille toimijoille, joskin haittoja on myös tässä suhteessa nähtävissä. Seuraavaksi tutustutaan näihin etuihin ja haittoihin niin ulkomaisten palveluntarjoajien kuin Venäjänkin kannalta.

5.1 Edut

5.1.1 Ulkomaisen yrityksen näkökulma

Ulkomaisen yrityksen näkökulmasta Venäjän liittyminen tarjoaa paljon etuja eri alojen palveluntarjoajille. Yhtenä tärkeimmistä eduista voidaan nähdä Venäjän talouden ja lainsäädännön muuttuminen läpinäkyvämmäksi. Tämä auttaa palveluyrityksiä ennustamaan talouden tilan ja lainsäädännön kehitystä, ja tekee myös lainsäädännöstä entistä vakaampaa.¹²⁵

Lainsäädännön osalta läpinäkyvyyttä ja ennustettavuutta parantaa lisäksi se, että GATS:in sääntöjen mukaan valtion tulee ilmoittaa viipymättä uusista laeista ja säännöksistä, jotka vaikuttavat palvelujen kauppaan, sekä informoida palvelujen kaupan neuvostoa vähintään vuosittain lainsäädännöstään palvelujen kaupan osalta. Näin palveluntarjoajat saavat tiedon muutoksista, jolloin heidänkin toimintansa helpottuu, koska heillä on mahdollisuus varautua muutoksiin.¹²⁶

Kahdenkeskisissä neuvotteluissa Venäjä on luvannut parantaa markkinoillepääsyä moneen palvelusektorin osalta. Myös muut sen tekemät myönnytykset parantavat ulkomais-

¹²⁵ Sutyryn 2008

¹²⁶ Sutyryn 2008; World Trade Organization 2006

ten yritysten markkinoillepääsyä ja toimintamahdollisuuksia Venäjällä. Tämä kaikki tulee nähdä etuna, sillä moni palvelusektori, esimerkiksi juuri pankki- ja vakuutusala, ovat olleet suhteellisen suljettuja ulkomaisille yrityksille, mutta toisaalta ne tarvitsisivat juuri eniten apua kehittyäkseen.¹²⁷

Poistaessaan markkinoillepääsyn esteitä Venäjä on luvannut parantaa tilannetta ulkomaisten suorien sijoitustenkin osalta. Näin se takaa paremman pääsyn myös sijoittajille, jotka haluavat ottaa osaa Venäjän palvelumarkkinoihin. Kahdenkeskisissä neuvotteluissa Venäjä on luvannut poistaa muitakin esteitä sijoitusten osalta, kuten rajoitukset ulkomaisesta enimmäisomistuksesta joillain palvelualoilla.¹²⁸

GATS:in periaatteisiin kuuluva suosituimman maan periaate tulisi koko laajuudessaan käyttöön, kun Venäjä liittyisi WTO:hon. Sen mukaan siis jokaista palveluntarjoajaa tulee kohdella samalla lailla, ja jos jollekin palveluntarjoajalle myönnetään vapauksia toimittaa palvelujaan Venäjälle, on nämä samat myönnytykset ulotettava koskemaan kaikkia palveluntarjoajia markkinoilla riippumatta siitä, mistä he tulevat. Tämä parantaisi kaikkien ulkomaisten palveluntarjoajien asemaa Venäjällä ja poistaisi heidän eriarvoista kohtelua.¹²⁹

Kansallisen kohtelun periaatteen mukaan muualta tulevia palveluja täytyy kohdella samoin kansallisesti tuotettujen palvelujen rinnalla, jotta niillä olisi samanarvoiset mahdollisuudet kilpailla kyseisillä markkinoilla. Tämäkin takaa suotuisampia oloja ulkomaisille palveluntarjoajille Venäjän liittyessä Maailman kauppajärjestöön. Tosin kansallisen kohtelun periaatteeseen, kuten markkinoillepääsyynkin, liittyen on Venäjällä mahdollisuus asettaa rajoituksia, mutta niistä on mainittava liittymisen yhteydessä laadittavassa aikataulussa.¹³⁰

Ristiriitatilanteiden selvittely tulee helpottumaan Venäjän liittyttyä WTO:hon. Jos palveluntarjoajalle tulee eteen tilanne, jossa hän tarvitsee ulkopuolista apua selvittäessään,

¹²⁷ The Office of the United States Trade Representative 2006; European Commission 2004; Cooper 2006: 15–16

¹²⁸ The Office of the United States Trade Representatives 2006; European Commission 2004

¹²⁹ World Trade Organization 2006

¹³⁰ World Trade Organization 2006

kuinka GATS:in säännöksiä tulee tulkita tietyssä tilanteessa, tarjoaa WTO riidanratkaisuelimen, minne kulloinkin kyseessä oleva asia voidaan vielä ratkaistavaksi.¹³¹

Yleisesti ajatellen palvelujen kaupan tilanne ja mahdollisuuksien määrä Venäjällä tulisi parantumaan ulkomaisille yrityksille WTO:hon liittymisen myötä. GATS:in säännökset astuisivat voimaan ja tämä auttaisi monella tapaa ulkomaisia palveluntarjoajia toimimaan Venäjän markkinoilla ja parantamaan oloja siellä.¹³²

5.1.2 Venäjän näkökulma

Ensimmäisenä etuna palvelujen kaupan vapauttamisessa WTO:hon liittymisen myötä voidaan nähdä taloudellisen suorituskyvyn kasvu. Sen edellytyksenä on palvelujen infrastruktuurin tehokkuus, mikä voidaan saavuttaa vain markkinoita avaamalla. Moni ala, kuten pankit, vakuutusyhtiöt, tietoliikenneala ja kuljetuspalvelut, tarvitsevat kimmokkeen kehittyäkseen, sillä myös moni muu talussektori on riippuvainen näistä palveluista, ja tulee tarvitsemaan niitä tulevaisuudessa vieläkin enemmän. Tämä tehostuminen toteutuu todennäköisimmin kansainvälisen kilpailun kautta.¹³³

Kilpailun mahdollistaminen palvelumarkkinoita avaamalla saa monet ulkomaiset yritykset valitsemaan palvelujen tarjoamisen muodon, jossa yritys avaa toimiston kohde- maan sisällä. Se helpottaa suoraa kilpailua venäläisten yritysten kanssa Venäjän markkinoilla. Avatessaan yrityksiään Venäjällä, nämä ulkomaiset palveluntarjoajat tuovat useasti mukaan teknologiaa ja johtamiskokemusta, mistä myös kansalliset yritykset voivat hyötyä.¹³⁴

Liittyessään WTO:hon ja antautuessaan vapaaseen kilpailuun Venäjän palveluntarjoajat saavat siis mahdollisuuden oppia ja kehittyä. Kehityksen he voivat rakentaa ulkomaisten investointien ja osaajien mukanaan tuomien tietotaidon ja teknologian varaan. Palvelu-

¹³¹ World Trade Organization 2007: 10

¹³² Simola 2007: 14

¹³³ World Trade Organization 2001: 5; Simola 13

¹³⁴ Jensen, Rutherford & Tarr 2004: 7

jen vapauttaminen onkin näin suuressa roolissa Venäjän talouskehitystä ja kilpailukykyä ajatellen.¹³⁵

Ulkomaisten suorien sijoitusten helpottaminen ja ainakin asteittainen vapauttaminen toisi näin suuria etuja Venäjälle. Näitä suorien investointien esteitä ovat muun muassa ulkomaisen omistusoisuuden rajoitukset, määräykset vähimmäispääomasta ja pakollisten yhteisyritysten muodostaminen. Jo aikaisemmin mainitut kehittyneen tietotaidon ja teknologian saatavuus parantaisivat monen palvelusektorin asemaa. Esimerkiksi pankkiala ja vakuutusala tarvitsisivat näitä ulkomaalaisia sijoituksia, jotta ne voisivat kehittää järjestelmiään ja tuotteitaan vastaamaan tasoa, jota kansainvälisesti toimivat asiakkaat ovat tottuneet saamaan. Tätä teknologiaa ja tietotaitoa voidaan siirtää myös, kun ulkomainen yritys ja venäläinen yritys perustavat yhteisyrityksen.¹³⁶

Vapauttaessaan suorat ulkomaiset sijoitukset varsinkin liiketoimintasektorin palveluntarjoajien työvoiman tarve kasvaa, ja näin Maailman kauppajärjestöön liittymisellä olisi lisäksi työllistävä vaikutus. Mahdollisuuksia venäläisille yrityksille aukeaa myös, jos he perustavat jo mainittuja yhteisyrityksiä kansainvälisten yritysten kanssa. Toisaalta taas kansalliset yritykset, jotka eivät ole kiinnostuneita yhteistyöstä, saattavat jopa joutua lopettamaan toimintansa.¹³⁷

Käännettäessä asia ympäri, Venäjän liittyminen WTO:hon avaa ovia venäläisille yrityksille ja sijoittajille toimia kansainvälisillä markkinoilla. Niiden markkinoillepääsy paranee, ja kehitystä voidaan odottaa niin tietoliikenne-, pankki-, vakuutus-, kuljetus-, kuin liiketoimintapalvelujenkin osalta.¹³⁸

WTO:hon liittyminen auttaisi lisäämään innovaatioiden määrää. Avatessaan palvelumarkkinoitaan niin palvelu- kuin prosessi-innovaatiotkin yleensä kasvavat. Tämä johtuu siitä, että päästäessään ulkomaisia palveluntarjoajia markkinoilleen, heiltä voi oppia

¹³⁵ World Trade Organization 2001: 5; Ollus ym. 2005: 20

¹³⁶ Jensen et al. 2004: 7–8, 12; Sutyryn 2008; World Trade Organization 2001: 5

¹³⁷ Jensen et al. 2004

¹³⁸ Jensen et al. 2004: 2

uutta ja samalla kehittää näitä uusia toimintatapoja oman maakohtaisen tietotaidon kautta.¹³⁹

WTO:hon liittymisen myötä venäläiset kuluttajat hyötyisivät hintojen laskiessa, palvelualikoiman laajentuessa ja laadun parantuessa. Tämä taas auttaa yrityksiä suuremman asiakastyytyvyyden kautta. Nämä edut auttavat myös laajemmin yhteiskuntaa ja palveluntarjoajien toimintaa Venäjän markkinoilla.¹⁴⁰

Liittyessään WTO:hon Venäjän tulee muuttaa liiketoimintaympäristöään läpinäkyvämmäksi ja ennalta arvattavammaksi. Siinä missä ulkomaiset palveluntarjoajat tulevat hyötymään tästä, myös kansalliset yritykset hyötyvät. Tämä auttaa heitäkin toteuttamaan taloudellisesti kannattavaa liiketoimintaa ja suunnittelemaan tulevaisuuttaan, koska lakien ja muiden säännösten muutoksien ja kehityksen osalta ei tarvitse odottaa suuria muutoksia, ainakaan suuntaan, joka vaikeuttaisi palvelujen kauppaa.¹⁴¹

Etuna WTO:hon liittymisessä voidaan nähdä lisäksi se, että jäsenenä Venäjällä on mahdollisuus ottaa osaa WTO:n kokouksiin ja vaikuttaa sen säännöksiin. Entisessä tarkkailijan asemassaan Venäjän ei ollut mahdollista tuoda omia intressejään esille palvelujen kaupan osalta, mutta liittymisensä jälkeen sillä olisi mahdollisuus vaikuttaa kansainvälisen palvelujen kaupan säännöksiin.¹⁴²

Ollessaan WTO:n jäsen, Venäjälle ja venäläisille taataan myös pääsy WTO:n riidanratkaisun piiriin. Tarvittaessa se saa tulkinta-apua GATS:in piiriin kuuluvien sääntöjen tukinnassa. Venäläinen palveluntarjoaja voi myös viedä asiaansa eteenpäin WTO:n piirissä ja sitä kohdellaan tasa-arvoisesti vastapuolta kohtaan juttua selvitetessä.¹⁴³

Jo itse jäsenyysneuvotteluprosessikin on hyödyttänyt Venäjän taloutta. WTO:n ulkoisen paineen alaisena Venäjä on toteuttanut talouden uudistusta kohti markkinataloutta nope-

¹³⁹ World Trade Organization 2001: 5; Sutyryin 2008

¹⁴⁰ World Trade Organization 2001: 5; Jensen et al. 2004: 20–21

¹⁴¹ World Trade Organization 2001: 5; Sutyryin 2008

¹⁴² Sutyryin 2008

¹⁴³ Sutyryin 2008

ammassa tahdissa ja laajemmin kuin ilman WTO:n näennäistä painostusta. Venäjän talous on hyötynyt näistä uudistuksista ja ne ovat auttaneet markkinoita avautumaan.¹⁴⁴

5.2 Haitat

5.2.1 Ulkomaisen yrityksen näkökulma

Ulkomaisen yrityksen näkökulmasta ajateltuna palvelujen kaupan vapauttaminen aiheuttaa haittojakin. Vaikka lainsäädäntö tulisi muuttumaan, jotta se vastaisi GATS:in periaatteita, lain toimeenpano voidaan nähdä kuitenkin ongelmina. Niin kuin muidenkin lakien kanssa Venäjällä, myös uudet lait koskien palvelujen kauppaa saattavat olla vain näennäisesti voimassa, eikä niiden määräyksiä totella. Tämä voidaankin nähdä ehkä suurimpana haittana ulkomaisen yrityksen toimiessa Venäjällä vielä Maailman kauppajärjestöön liittymisen jälkeenkin.¹⁴⁵

Toisena haittaavana tekijänä on erilaiset rajoitteet, joista Venäjä ei tule luopumaan liittymisensä yhteydessä. Kuten kahdenkeskisen neuvottelujen tuloksista nähdään, Venäjä ei ole valmis avaamaan kaikkia palvelualojaan vapaaseen kilpailuun, joten ulkomaiset palveluntarjoajat joutuvat edelleen toimimaan osittaisten rajoitusten alaisuudessa.¹⁴⁶

Lisäksi kansallisen kohtelun periaatteen osalta on odotettavissa jonkinasteisia haittoja. GATS:in mukaan maa saa asettaa rajoitteita kansallisen kohtelun osalta ilmoitettuaan niistä ensin aikataulussaan, ja nämä rajoitteet luonnollisesti aiheuttavat epätasa-arvoa kansallisten ja ulkomaisten palveluntarjoajien välillä. Myös kansalliset avustukset, joista Venäjä ei tule luopumaan WTO:hon liittymisensä myötä, luovat eriarvoista kohtelua.¹⁴⁷

¹⁴⁴ Tarr 2007: 4

¹⁴⁵ Sutyryn 2008; Niinikoski 2008; Lainela, Ollus, Rautava, Simola, Sutela & Tekoniemi 2007: 33

¹⁴⁶ The Office of the United States Trade Representative 2006; European Commission 2004

¹⁴⁷ World Trade Organization 2006

Markkinoiden kehittymättömyys voi aiheuttaa ongelmia ulkomaisen palveluntarjoajan tuottaessa palveluja Venäjällä. Kun palveluinstrumenttien laajuus ja monipuolisuus eivät vastaa totuttua tasoa, voi ulkomaisen yrityksen olla vaikeaa sopeutua. Ongelmia voi ilmetä myös asiakkaiden suunnalta, sillä he eivät välttämättä osaa ottaa omakseen yritysten tarjoamia kehittyneempiä palveluja.¹⁴⁸

Kilpailun kovuus voi yllättää ulkomaiset palveluntarjoajat heidän tuottaessaan palveluja Venäjällä. Vaikka osa yrityksistä ei olekaan valmiita vastaamaan kansainväliseen kilpailuun, joillain aloilla yritykset ovat kuitenkin kehittyneitä ja ovat valmiita avoimeen kilpailuun. Monesti nämä yritykset tuottavat itsekin palveluja kansainvälisille markkinoille.¹⁴⁹

Infrastruktuurin puute, sopivien toimitilojen ja tonttien puute, sekä mahdolliset vaikeudet löytää ammattitaitoista työvoimaa voivat haitata ulkomaisen yrityksen toimintaa Venäjällä. Nämä vaikeuttavat toiminnan aloittamista ja sitä kautta vaikeuttavat ulkomaisien yritysten toimintaa Venäjällä vielä Venäjän WTO:hon liittymisen jälkeenkin.¹⁵⁰

Haittana voidaan nähdä lisäksi se, että WTO:n liittymisen vaikutukset eivät näykään niin nopeasti kuin ulkomainen yhtiö odottaisi. Markkinatilanne tulee parantumaan, mutta odotettuja dramaattisia muutoksia ei tapahdu ainakaan hetkessä. Tämä johtuu pääosin palvelujen kaupan vapauttamisen osalta tehtävästä aikataulusta, jota seuraamalla rajoitteita poistetaan.¹⁵¹

5.2.2 Venäjän näkökulma

Kilpailun kiristymisen palvelumarkkinoiden avaamisen myötä on yksi suurimmista haittatekijöistä Venäjän näkökulmasta. Tosin monet yrityksen voivat hyötyä tästä ja kehittävät itseään ja palvelujaan vastaamaan kansainvälistä tasoa. Toisille yrityksille ja jopa kokonaisille palvelusektoreille, jotka eivät ole valmiita tulevaan kilpailuun, tämä voi

¹⁴⁸ Sutyryn 2008

¹⁴⁹ Sutyryn 2008

¹⁵⁰ Lainela ym. 2007: 31

¹⁵¹ Sutyryn 2008; Simola 2007: 14; Lainela ym. 2007: 33

kuitenkin olla liikaa, ja nämä yritykset eivät voi vastata ulkomaisten yritysten luomaan kilpailutilanteeseen.¹⁵²

Myös palvelusektorit, jotka ovat voimakkaasti suojeltuja Venäjän hallituksen taholta voivat pitkällä aikavälillä menettää asemiaan. Tukien turvaamina niiden ei tarvitse kehittyä vastaamaan kansainvälistä tasoa, joten tukien ja suojelutoimien vähentyessä ja loppuessa niistä ei ole kilpailemaan ulkomaisia palveluntarjoajia vastaan.¹⁵³

Haittana voidaan nähdä myös se, ettei Venäjä tule hyväksymään ulkomaisten pankkiketjuja liittymisenkään jälkeen. Tästä ketjujen hyväksymisestä olisi todistettavasti vain hyötyä Venäjän pankkialalle kasvavien ulkomaisten suorien sijoitusten muodossa ja teknologian siirtymisessä, mutta Venäjän pankki ei niitä kuitenkaan hyväksy, koska haluaa suojella kansallisia pankkeja kilpailun aiheuttamilta muutuskustannuksilta.¹⁵⁴

Investointien mukanaan tuoma muun pääoman tuonti Venäjälle on vahvistanut ruplaa ja tämä kehitys todennäköisesti jatkuu Venäjän liittyessä WTO:hon. Tämä valuutan vahvistuminen luo kuitenkin inflaatiopaineita. Jos nämä pääomavirrat jostain syystä kääntyvät takaisin, voi se johtaa Venäjällä rajuunkin talouden epävakauteen.¹⁵⁵

¹⁵² Simola 2007: 13

¹⁵³ Jensen et al. 2004

¹⁵⁴ Tarr 2007: 7

¹⁵⁵ Sutyrin 2008: Lainela, Ollus, Simola & Sutela 2008: 14

6. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Palvelujen kauppa on Venäjällä vielä monilta osin kehittämätöntä, niin markkinoidensa kuin palveluinstrumenttiensakin osalta. Tietysti kehitystä on ollut nähtävissä maan talouden alkaessa siirtyä kohti markkinataloutta. Ulkomaisille palveluntarjoajillekin tilanne on kehittynyt ja parantunut 90-luvun alusta lähtien ja tällä hetkellä tietyt palvelusektorit ovat heillekin jo varsin avoimia. Toisilla palvelualoilla taas sääntely on edelleen voimakasta ja ulkomaisten yritysten toimintaa vaikeuttamassa on erilaisia rajoituksia. Venäjän hallitus on myös vakuuttanut, että eräitä aloja täytyy edelleen suojella ja kansallisesta tukemisesta jatkaa, mikä myös osaltaan heikentää ulkomaisten toimijoiden asemaa.

Yhtenä Venäjän WTO:hon liittymisen ehtona on palvelumarkkinoiden avaaminen ja GATS:in säännösten ottaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä. Tarkemmin näitä ehtoja on Venäjälle esitetty liittymisneuvottelujen aikana käydyissä kahdenkeskisissä neuvotteluissa Venäjän ja työryhmän eri jäsenvaltioiden välillä. Näissä kahdenkeskisissä neuvotteluissa kukin maa on voinut esittää vaatimuksiaan Venäjälle palvelujen kauppaa koskien omien intressiensä mukaisesti. Kun Venäjän tekemät myönnytykset ovat tyydyttäneet neuvotteluosapuolta, on kahdenkeskinen neuvottelu tämän maan kanssa voitu saattaa päätökseen. Näistä Venäjän tekemistä myönnytyksistä kootaan lopullisen liittymissopimuksen ehdot. Näitä kahdenkeskisiä neuvotteluja on palvelujen kaupan piirissä käyty Venäjän ja kolmenkymmenen eri työryhmän jäsenvaltion kanssa. Nämä kaikki neuvottelut on jo saatu päätökseen.

WTO:hon liittymisestä seuraisi paljon etuja niin ulkomaisille palvelualan yrityksille kuin Venäjälle itselleenkin. Näitä liittymisen etuja ja haittoja vertailtaessa on helposti nähtävissä, että siitä aiheutuvat edut ovat selvästi suurempia kuin siitä aiheutuvat haitat. Ajatellaan esimerkiksi, että lakeja muutetaan vastaamaan GATS:in vaatimuksia ja niiden toimeenpano parantuu. Tämä vaikuttaa välittömästi suoriin ulkomaisiin sijoituksiin ja kasvattaa niiden määrää, kun sijoitusilmapiiri paranee lakien vastatessa kansainvälistä tasoa. Ulkomailta tulevat sijoitukset taas parantavat koko talouden tilaa ja auttavat niin

kansallisia kuin ulkomaisiakin yrityksiä toimimaan kannattavasti Venäjällä. Tämä sama kierre on nähtävissä myös muiden WTO:n mukanaan tuomien uudistusten osalta.

Vaikka neuvottelut palvelujen kaupan kysymyksistä ollaankin saatu päätökseen, on kahdenkeskisiä neuvotteluja vielä käynnissä muiden ongelma-alueiden tiimoilta muuttaman työryhmän jäsenen ja Venäjän välillä. Voidakseen liittyä Maailman kauppajärjestöön Venäjä tarvitseekin kaikkien jäsenvaltioiden tuen taakseen. Vaikka WTO:n säännöt sanovat, että kahden kolmasosan enemmistö riittää jäsenyysäänestyksessä, tämä sääntö jätetään huomiotta, ja päästäkseen jäseneksi Venäjän täytyy päästä yhteisymmärrykseen liittymisen ehdoista kaikkien WTO:n jäsenten kesken.

Vaikka liittymisen edut kiistämättä ovat suurempia kuin haitat, niiden suuruusluokka ei kuitenkaan välttämättä vastaa ulkomaisen yritysten odotuksia. Muutoksia ja niiden vaikutuksia voidaan joutua odottamaan aikataulussa määriteltyjen rajoitusten takia. Näin liittymisen kokonaisvaikutukset saattavatkin jäädä lyhyellä aikavälillä pieniksi. Pitkällä aikavälillä on kuitenkin odotettavissa huomattavaa kehitystä. Tarvitaankin Niinikosken (2008) mainitsemaa pitkäjänteisyyttä, jotta tuloksia saavutetaan, mitään kun ei voiteta hetkessä.

Vaikka palvelumarkkinoiden avaaminen onkin ollut yksi vaikeimmista asioista Venäjän tiellä WTO:n jäseneksi, on se kuitenkin yksi tärkeimmistä asioista Venäjän kehityksen edistämiseksi.¹⁵⁶ Onkin toivottavaa, että Venäjä saisi liittymisneuvottelut päätökseen ja että siitä tulisi Maailman kauppajärjestön jäsen. Näin näistä eduista päästäisiin nauttimaan täydessä kokonaisuudessaan, sillä silloin ne koituvat sekä Venäjän, että myös ulkomaisten palveluyritysten hyväksi.

Venäjän into päästä WTO:n jäseneksi on kuitenkin selkeästi laantunut parin viime vuoden aikana, vaikka mikään tutkimus ei olekaan osoittanut, että Venäjän talous tulisi kärkeensä jäsenyyden mukanaan tuomasta kansainvälisten pelisääntöjen noudattamisesta.¹⁵⁷ Voidaankin katsoa, että riskit liittyen WTO:ssa jäsenenä olemiseen ovat pienem-

¹⁵⁶ Jensen et al. 2004: 4

¹⁵⁷ Lainela ym. 2008: 15

mät kuin riskit siitä, että Venäjä jäisi kokonaan WTO:n ulkopuolelle. Tätä voidaan perustella sillä, että suurin osa maapallon maista on jo Maailman kauppajärjestön jäseninä ja noudattavat sen periaatteita ja säädöksiä. Ulkopuolella ollessaan Venäjän tulisi kuitenkin hoitaa taloussuhteitaan jokaiseen maahan erikseen ilman WTO:n tarjoamia sopimuksia ja apukeinoja. Avoimeksi jää kuitenkin edelleenkin kysymys siitä, milloin Venäjä todella liittyy Maailman kauppajärjestön jäseneksi ja millaisin ehdoin se palvelujen kaupan osalta toteutuu.

LÄHDELUETTELO

- Ayios, Angela (2004). *Trust and Western-Russian Business Relationships*. Aldershot, England: Ashgate Publishing Limited.
- Butler, William E. (2003). *Russian Law*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press.
- Cavusgil, S. Tamer, Pervez N. Ghauri & Milind R. Agarwal (2002). *Doing Business in Emerging Markets – Entry and Negotiation Strategies*. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.
- Centre for European Policy Studies (2007): *The EU-Russia WTO Deal: Balancing Mid-term and Long-term Growth Prospects?*. [online] Brussels: Centre for European Policy Studies [cited in April 2008]. Available from Internet: <URL: http://www.ceps.be/Article.php?article_id=382>
- Cooper, William H. (2006). *Russia's Accession to the WTO*. [online] Congressional Research Service [cited in April 2007]. Available from Internet: <URL: <http://fpc.state.gov/documents/organization/70326.pdf>>
- European Commission (2003). *Agreement on Partnership and Cooperation*. [online] Brussels: European Commission [cited in March 2008]. Available from Internet: <URL: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2003/november/tradoc_114138.pdf>
- European Commission (2004). *Russia-WTO: EU-Russia deal brings Russia a step closer to WTO membership*. [online] Brussels: European Commission [cited in April 2007]. Available from Internet: <URL: http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/russia/pr210504_en.htm>

European Commission (2008). *Russia: Bilateral Trade Relations*. [online] Brussels: European Commission [cited in March 2008]. Available from Internet: <URL: http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/russia/index_en.htm>

Golenpolsky, Tankred G., Robert M. Johnstone & Vladimir A. Kashin (1996). *Doing Business in Russia: Basic Facts for the Pioneering Entrepreneur*. Second Edition. Grants Pass, Oregon: The Oasis Press.

Gooch, Anthony (2003). *EU – Russia & Russia’s Accession to WTO*. [online] Los Angeles: UCLA International Institute [cited in March 2008]. Available from Internet: <URL:<http://www.international.ucla.edu/cms/files/UCLARussia.doc>>

Grönroos, Christian (1998). *Nyt kilpaillaan palvelulla*. Porvoo: WSOY.

Hare, Paul G. (2002). *Russia and the World Trade Organization*. [online] Edinburgh: Heriot-Watt University [cited in April 2007]. Available from Internet: <URL: <http://www.som.hw.ac.uk/ecopgh/Russia%20and%20WTO%20paper.pdf>>

Jensen, Jesper, Thomas Rutherford & David Tarr (2004). *Economy-Wide and Sector Effects of Russia’s Accession to the WTO*. [online] The Global Trade Analysis Project [cited in April 2008]. Available from Internet: <URL: <https://www.gtap.agecon.purdue.edu/resources/download/1735.pdf>>

Kärkkäinen, Mika (2001). *Venäjän jäsenyys maailman kauppajärjestössä*. Teoksessa: Oikeustieteen rajoja etsimässä: Juhlajulkaisu Juha Tolonen 15.4.2001, 101-112. Toim. Vesa Annola ja Brita Herler. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Kokoomateosten sarja, Juhlajulkaisut A:9. Turku: Turun yliopisto.

- Lainela, Seija, Simon-Erik Ollus, Jouko Rautava, Heli Simola, Pekka Sutela & Merja Tekoniemi (2007). *Venäjän kasvun uudet ehdot*. [online] Helsinki: Suomen pankki: Bofit – Siirtymätalouksien tutkimuslaitos. [siteerattu huhtikuussa 2008]. Saatavissa Internetissä: <URL: <http://www.bof.fi/NR/rdonlyres/465728A5-6ECD-48F4-9FEA-8979592C9A03/0/bon0607.pdf>>
- Lainela, Seija, Simon-Erik Ollus, Heli Simola & Pekka Sutela (2008). *Venäjä vuoteen 2010 – Katsaus Venäjän talouden lähivuosien haasteisiin*. [online] Helsinki: Suomen pankki: Bofit – Siirtymätalouksien tutkimuslaitos. [siteerattu huhtikuussa 2008]. Saatavissa Internetissä: <URL: <http://www.bof.fi/NR/rdonlyres/70BFC5BB-CCF0-41FA-8DFD-82077FFFC18C/0/bon0208.pdf>>
- Lämsä, Anna-Maija & Outi Uusitalo (2002). *Palvelujen markkinointi esimiestyön haasteena*. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Medvedev, Andrey G. (2001). *International Management: Doing Business Operations in Russia*. Lappeenranta: South Carelia Polytechnic Publications.
- Niinikoski, Kauko (2008). Niini-Finland Oy:n toimitusjohtaja Kauko Niinikosken haastattelu Reisjärvellä 7.3.2008.
- Ollus, Simon-Erik & Heli Pyykkö (2005). *Suomen ja Venäjän taloussuhteiden viimeaikainen kehitys*. [online] Helsinki: Suomen pankki: Bofit – Siirtymätalouksien tutkimuslaitos. [siteerattu huhtikuussa 2008]. Saatavissa Internetissä: <URL: <http://www.bof.fi/NR/rdonlyres/D82581F0-38AA-43C8-A29B-63A1F70E9CC7/0/bon1005.pdf>>
- Promo Braga, Carlos A. & Kjersti Brokhaug (2005). *Services and the Doha Development Agenda*. [online] Washington DC: The World Bank Group [cited in March 2008]. Available from Internet: <URL: http://siteresources.worldbank.org/EXTPARLIAMENTARIANS/Resources/Services_brief_for_PNoWB-final.pdf>

Romanova, Elena (2001). *The Russian Banking System*. In a book: *Doing Business with Russia*, 71-82. Ed. Terterov, Marat. Second Edition. London: Kogan Page Ltd.

Russia and World Trade Organization (2001): *Russia's accession to the World Trade Organization in the field of services*. [online] Moscow: Russia and World Trade Organization [cited in April 2008]. Available from Internet: <URL: <http://www.wto.ru/en/content/monitor/uslugi/SrvcsMayorova.doc>>

Russia and World Trade Organization (2006). *Main stage of Russia's WTO accession negotiations*. [online] Moscow: Russia and World Trade Organization [cited in March 2008]. Available from Internet: <URL: <http://www.wto.ru/russia.asp?f=etaps&t=10>>

Russia and World Trade Organization (2008). *Annex 1B: General Agreement on Trade in Services*. [online] Moscow: Russia and World Trade Organization [cited in March 2008]. Available from Internet: <URL: <http://www.wto.ru/ru/content/documents/docs/26-gats.doc>>

Simola, Heli (2007). *Russia getting closer to WTO membership – what are the practical implications?*. [online] Helsinki: Bank of Finland, BOFIT – Institute for Economics in Transition [cited in March 2008]. Available from Internet: <URL: <http://www.bof.fi/NR/rdonlyres/9C9EFC4C-7724-4136-8CDE2C569BFE78CD/o/bon0307.pdf>>

Spiridovitsh, Seija (2008). *Suomen tärkeimmät kauppakumppanit vuonna 2007*. [online] Finpro [siteerattu huhtikuussa 2008]. Saatavissa Internetissä: <URL: <http://www.finpro.fi/NR/rdonlyres/FABF1E48-A646-40EB-9829-68D8C53BAD83/9640/Suoment%C3%A4rkeimm%C3%A4tkauppakumppanitvuonna2007080321ssp.pdf>>

Sutyryn, Sergei (2008). Pietarin valtionyliopiston professorin Sergei Sutyrynin haastattelu Vaasassa 10.3.2008.

Tarr, David (2007): *Russian WTO Accession: What Has Been Accomplished, What Can Be Expected*. [online] Washington DC: The World Bank [cited in March 2008]. Available from Internet: <URL: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2007/12/04/000158349_20071204105142/Rendered/PDF/wps4428.pdf>

The Central Bank of the Russian Federation (2005). *Banking Legislation*. [online] Moscow: Central Bank of the Russian Federation [cited in March 2008]. Available from Internet: <URL: http://www.cbr.ru/eng/analytics/bank_system/print.asp?file=bank_laws_e.htm>

The Central Bank of Russian Federation (2008). *Information on Registration and Licensing of Credit Institutions in 2008*. [online] Moscow: Central Bank of the Russian Federation [cited in March 2008]. Available from Internet: <URL: http://www.cbr.ru/eng/statistics/bank_system/print.asp?file=inform_08_e.htm>

The Civil Code of Russian Federation (2008a): *Chapter 1: The Civil Legislation*. [online] The Civil Code of Russian Federation [cited in March 2008]. Available from Internet: <URL: <http://www.russian-civil-code.com/PartI/SectionI/Subsection1/Chapter1.html>>

The Civil Code of Russian Federation (2008b): *Chapter 6: The General Provisions*. [online] The Civil Code of Russian Federation [cited in March 2008]. Available from Internet: <URL: <http://www.russian-civil-code.com/PartI/SectionI/Subsection3/Chapter6.html>>

The Office of the United States Trade Representative (2004). *Russia: Foreign Trade Barriers*. [online] Washington D.C.: The Office of the United States Trade Representative [cited in April 2007]. Available from Internet <URL: http://www.ustr.gov/assets/Document_Library/Reports_Publications/2004/2004_National_Trade_Estimate/2004_NTE_Report/asset_upload_file202_4794.pdf>

The Office of the United States Trade Representative (2006). *Result of Bilateral Negotiations on Russia's Accession to the World Trade Organization (WTO): Bilateral Market Access Agreement on Services*. [online] Office of the United States Trade Representative [cited in April 2007]. Available from Internet: <URL: http://www.ustr.gov/asstes/Document_Library/Fact_Sheets/2006/asstes_upload_fle276_9976.pdf>

Townsend, Ian (2006). *The WTO Doha Development Round: where next for world trade?*. [online] London: House of common Library – Economic Policy and Statistics Section [cited in March 2008]. Available from Internet: <URL: <http://www.parliament.uk/commons/lib/research/rp2006/rp06-043.pdf>>

Trade Talks Department of the Russian Ministry for Economic Development and Trade (2007). *On the Current State of Russia's WTO Accession Negotiations*. [online] Moscow: Russia and World Trade Organization [cited in April 2007]. Available from Internet: <URL: <http://www.wto.ru/russia.asp?f=del&=11>>

Vernikov, Andrei V. (2007). *Russian banking sector transition. Where to?*. [online] Helsinki: Bank of Finland: BOFIT Discussion Papers [cited in April 2007]. Available from Internet: <URL: <http://www.bof.fi/NR/rdonlyres/785D893E-1A2D-48D3-872B-EBB6B9F091D6/0/dp0507.pdf>>

World Trade Organization (1991). *Services Sectoral Classification List*. [online] Geneva: World Trade Organization [cited in March 2008]. Available from Internet: <URL: http://www.wto.org/english/tratop_e/serv_e/mtn_gns_w_120_e.doc>

World Trade Organization (2001). *GATS – Fact and Fiction*. [online] Geneva: World Trade Organization [cited in April 2008]. Available from Internet: <URL: http://www.wto.org/english/tratop_e/serv_e/gatsfacts1004_e.pdf>

World Trade Organization (2006). *General Agreement on Trade in Services*. [online] Geneva: World Trade Organization [cited in April 2007]. Available from Internet: <URL: http://www.wto.org/english/tratop_e/serv_e/gsintr_e.doc>

World Trade Organization (2007). *Understanding the WTO*. [online] Geneva: World Trade Organization [cited in March 2008]. Available from Internet: <URL: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/understanding_e.pdf>

World Trade Organization (2008). *The Doha Declaration Explained: Services*. [online] Geneva: World Trade Organization [cited in March 2008]. Available from Internet: <URL:http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/dohaexplained_e.htm#services>

Liite 1: Kauko Niinikosken haastattelu Reisjärvellä 7.3.2008

Kauko Niinikosken yritys Niini-Finland Oy suunnittelee, rakentaa, kuljettaa ja pystyttää hirsitaloja. Toiminta on lähinnä keskittynyt Venäjälle ja Japaniin.

- Kerro yleisesti yrityksestäsi Niini-Finland Oy:stä ja sen toiminnasta.
- Kerro yrityksesi ulkomaankaupasta, eteenkin Venäjälle suuntautuvasta.
- Millaista toiminta on Venäjälle?
- Kuinka käytännön toiminta eroaa toiminnastanne muista maista?
- Miten käytännöt ja lait eroavat Venäjällä toisistaan?
- Ovatko nämä erot tuottaneet ongelmia käytännön liiketoiminnan kannalta?
- Onko teillä antaa esimerkkejä tilanteista, joissa ongelmia on ilmennyt?
- Kuinka tärkeää on asiantuntijoiden käyttö?
- Kuinka olette löytäneet sopivat yhteistyökumppanit?
- Onko korruptiosta ollut ongelmia tehdessäsi kauppaa Venäjällä?
- Millaisena näet yrityksesi tulevaisuuden Venäjällä?
- Miten ajattelet Venäjän WTO:hon liittymisen muuttavan yrityksesi toimintaa?
- Millaisia etuja näet tässä WTO:hon liittymisessä?
- Millaisia haittoja näet tässä WTO:hon liittymisessä?

Liite 2: Interview of Sergei Sutyrin in Vaasa on 10th of March in 2008

Sergei Sutyrin is a professor from St. Petersburg State University and is one of a leading experts of the economic relationships between EU and Russia.

- How do you see the overall stage of trade in services in Russia?
- How do you see the overall stage of trade in services in Russia for a foreign company at the moment?
- How will it develop in the future, especially if Russia joins the WTO?
- What advantages do you see in the joining to WTO for Russia when thinking of trade in services?
- What disadvantages do you see in the joining to WTO for Russia when thinking of trade in services?
- What advantages does the joining give to a foreign service company?
- What disadvantages does the joining give to a foreign service company?
- Can you give any examples for the last four questions?
- When thinking about the bilateral agreements Russia has made during the joining process do you see that there are concessions which could be hard to keep when thinking about trade in services?
- When do you think Russia will join the WTO?
- What has to happen in Russia to make the joining possible, especially when thinking about trade in services?